

Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä tukea lapselle vanhempien erotessa

Hanna Heiskari & Sorella Rauhala

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä tukea lapselle vanhempien erotessa

Hanna Heiskari, Sorella Rauhala
Sosionomi, Amk
Opinnäytetyö
Helmikuu 2019

Hanna Heiskari & Sorella Rauhala

Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä tukea lapselle vanhempien erotessa

Vuosi 2019

48

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa Tilli Toukka -vertaistukiryhmän avulla tunnetyökaluja 4-6-vuotiaille lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet tai eroamassa. Lisäksi vertaistukiryhmän tavoitteena oli vanhemmuuden tukeminen. Tilli Toukka -vertaistukiryhmä toteutettiin yhteistyössä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa porvoolaisen yksityisen päiväkotia Piccolon tiloissa. Tilli Toukka -vertaistukiryhmän tarkoituksena on parantaa lasten tunnetaitoja, hyvinvointia ja lisätä levollisuuden tunnetta.

Tilli Toukka -vertaistukiryhmä perustuu Mannerheimin lastensuojeluliiton Hyvinkään yhdistyksen ja Yhden Vanhemman Perheiden-Liiton yhteiseen kehittämishankkeeseen, (NEro-hankkeeseen). NEro on lyhenne lapseN Ero sanasta. Lasten näkökulma näkyy hankkeessa. Vaikka lapsi ei eroakaan, hän on osallisena ja kokemassa vanhempiensa eron. Teoriataustana Tilli Toukka -toiminnalle ovat kontekstuaalisen kasvun malli ja kiintymyssuhdeteoria. Tilli Toukka -vertaistukiryhmä oli maksuton ja perustui vapaaehtoisuuteen. Vertaistukiryhmään ilmoittauduttiin ennakoon. Opinnäytetyössä käsitelimme lisäksi, miten vanhempien ero vaikuttaa lapseen ja vertaistukiryhmätoiminnan merkitystä lapsille. Opinnäytetyö toteutettiin Tilli Toukka -ohjaajan oppaan menetelmien mukaisesti ohjattuna vertaistukiryhmänä.

Tilli Toukka -vertaistukiryhmän vanhempien antaman palautteen mukaan vanhemmat olivat tyytyväisiä vertaistukiryhmään ja olisivat halunneet toiminnan jatkuvan. Lapset saivat palautteen mukaan välineitä tunteiden käsittelyyn, tunteiden nimeämiseen ja tunteiden hallintaan. Vertaistukiryhmä muokattiin lasten tarpeita vastaavaksi ja tavoitteiden mukaiseksi.

Opinnäytetyön myötä voimme todeta, että lapset hyötyvät vertaistukiryhmätoiminnasta ja vertaistukiryhmille on tarvetta. Vertaistukiryhmä on haasteellinen toteutettaessa vapaaehtoisuuden kontekstissa. Vapaaehtoiselle toiminnan toteuttamiselle on vaikea löytää ohjaajaa työn vaatavuuden vuoksi ja koska vertaistukiryhmän ohjauksesta ei saa rahallista korvausta. Tulevaisuudessa olisi hyödyllistä, jos lasten vertaistukiryhmän voisi järjestää varhaiskasvatuksessa päiväsaikaan, joko varhaiskasvatuksen, sosiaalitoimen tai kolmannen sektorin järjestämänä.

Asiasanat: Lapsen näkökulma, vanhemmuuden tukeminen, vanhempien ero, vertaistukiryhmä

Hanna Heiskari & Sorella Rauhala

Tilli Toukka -peer support groups as a means to support children in parental divorce

Year 2019

48

The aim of this practice-based thesis was to use the “Tilli Toukka” -peer support group method to provide emotional skills for children between 4 and 6 years of age, whose parents had divorced or were in the middle of a divorce process. Another aim of the peer support group was to support parenting. The “Tilli Toukka” -peer support group was organised in co-operation with the Mannerheim League for Child Welfare at the premises of the privately run day care centre Piccolo in Porvoo, Finland. The aim of the “Tilli Toukka” -peer support groups is to enhance children’s emotional skills as well as to increase their well-being and feeling of trustful tranquillity.

The “Tilli Toukka” -peer support group was based on the model developed in the project NERO, run jointly by the Hyvinkää branch of the Mannerheim League of Child Welfare and the Finnish Federation of Single Parent Organisations. The title NERO is an abbreviation of the Finnish words lapseN Ero, meaning ‘a child’s divorce’. The project brings in the child’s perspective. Even though the child is not divorcing, he or she is involved in the divorce of her/his parents and experiences the process. The “Tilli Toukka” -activities are based on contextual growth theory and attachment theory. Participation in the “Tilli Toukka” -peer support group was voluntary, free of charge, and subject to advance registration. In our thesis, we also discuss children’s involvement in their parents’ divorce as well as the significance of peer support group activities for children. The thesis project was carried out as an instructor-led peer support group in line with the methods outlined in the “Tilli Toukka” -guidebook.

According to feedback from parents, they were happy with the peer support group and would have liked the activity to be continued. According to the feedback, children learned ways of dealing with, naming, and managing their emotions. The peer support group was adapted to the needs and aims of the children.

As a result of our thesis project, we can conclude that there is a need for peer support groups for children who have experienced parental divorce and that children benefit from the peer support group activity. It is a challenge to organise a peer support group on a voluntary basis, because it is difficult to find instructors for voluntary groups involving demanding work without financial compensation. In the future, it would be a good idea if peer support groups for children could be organised within the context of early childhood education, either by day care centres or by the third sector.

Keywords: Child`s perspective, parental divorce, peer support group, support for parenting

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tausta	6
3	Tilli Toukka -vertaistukiryhmä	7
3.1	NEro hanke	7
3.2	Tilli Toukka -vertaistukiryhmän vaiheet	7
3.3	Tilli Toukan vertaistukiryhmän teoriatausta	8
3.3.1	Kiintymyssuhdeteoria.....	8
3.3.2	Kontekstuaalisen kasvun malli	9
4	Ero lapsen näkökulmasta.....	10
4.1	Lapsi ja vanhempien ero.....	11
4.2	Lapset reagoivat eroon eri tavoin.....	11
4.3	Vanhempien eron tuomia muutoksia lapsen elämään	12
4.4	Vanhempien erosta aiheutuvat uhat lapsen kehitykselle	13
4.5	Lapselle ominaisia tapoja toipua vanhempien erosta	14
4.6	Eron kokemus leikki-ikäisen näkökulmasta	15
5	Lapset ryhmätoiminnassa	16
5.1	Leikki-ikäinen lapsi vertaistukiryhmässä.....	17
5.2	Leikki-ikäisten sosiaalinen kehitys ryhmätoiminnassa.....	18
6	Tilli Toukka -vertaistukiryhmä Porvoossa	19
6.1	Ryhmän perustaminen	19
6.2	Vertaistukiryhmän aloituskeskustelut	19
6.2.1	Aloitusk keskustelusta heränneitä kysymyksiä	20
6.2.2	Aloitusk keskustelusta syntyneet muutokset ryhmän kulkuun	21
6.3	Vertaistukiryhmän toteutus	21
6.3.1	Tutustuminen, ryhmäytyminen ja alkutapaaminen	21
6.3.2	Tunteiden maalaaminen kehonkuvaan	23
6.3.3	Savitöitä	24
6.3.4	Vuodenaikarata	26
6.3.5	Sadutus.....	29
6.3.6	Ryhmän päättäminen ja lopputapaaminen	31
6.4	Palaute vertaistukiryhmästä	31
6.5	Arviointi Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä.....	32
7	Eettisyys.....	34
8	Pohdinta	35
	Lähteet	38
	Liitteet.....	41

1 Johdanto

Vuosittain 30 000 suomalaista lasta kokee vanhempien eron. Lapselle vanhempien ero voi olla helpotuskin, mutta useimmiten se on lapselle kriisi ja valtava menetys. Ero on yleensä raskasta aikaa koko perheelle, lapsen tunteet voivat jäädä huomioimatta vanhempien oman kriisin vuoksi. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8.) Nykypäivänä perherakenteet ovat muuttuneet ja lapsiperheiden määrä on kokonaisuudessaan vähentynyt. Samanaikaisesti ydinperheiden osuus lapsiperheistä on laskenut. Ydinperheiden lisäksi on yhden huoltajan perheitä ja uusperheitä. (Okkonen 2014.) Tilastojen mukaan, joka toinen avio- tai avoliitto päätyy eroon. Lapsuuden kehitysvuosiin voi sisältyä useampia erotilanteita, jotka vaativat lapselta sopeutumista muuttuneeseen elämäntilanteeseen. (Mäkijärvi 2014,9.)

Vanhempien eron myötä lapsen turvallisuudentunne horjuu. Lapsen selviytymisen kannalta olisi hyvä, että lapsen kokemana turvattomuus jäisi mahdollisimman lyhyeksi. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 23.) Lapset ajautuvat vanhempien eroon tahtomattaan, eivätkä voi siihen itse vaikuttaa, vaan heidän on sopeuduttava tilanteeseen. Vanhempien ero ja eroriidat ovat yksi riskitekijä lapsen kehitykselle. Lapsen tasapainoisen kehityksen kannalta ensiarvoisen tärkeää on vanhempien välinen suhde eron jälkeen. Lapsen suhtautumistapa vanhempiensa eroon on yksilöllinen. Suhtautumistapaan vaikuttaa paljon se, millainen perhetilanne on ollut ennen vanhempien eroa. (Poijula 2016, 263.) Lapsen ikä vaikuttaa hänen reaktioihinsa, sekä se, millainen suhde lapsella on molempiin vanhempiinsa. Lapsen selviytymiskykyyn vaikuttaa lapsen perheen ulkopuoliset ihmissuhteet ja aikuisten tuki. (Apu eroon 2018.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on Tilli Toukka -vertaistukiryhmän avulla antaa lapselle tunteytökaluja selviytyäkseen vanhempiensa erosta. Lapset käsittelevät tunteitaan mm. leikkien, puhuen ja taiteen avulla. Lapset voivat saada tukea toisilta lapsilta, sisaruksilta, sukulaisilta ja vertaisryhmissä. Vertaistukiryhmässä lapsi tapaa toisia lapsia, huomaa, että hekin ovat samankaltaisessa tilanteessa, pääsevät leikkimään, voivat kertoa omista tunteistaan jollekin täysin ulkopuoliselle ja saavat uusia kaverisuhteita. (Poijula, 2016, 270.) Tilli Toukka -vertaistukiryhmä perustuu edellä mainittuihin, lapselle ominaisiin tapoihin toimia vanhempien erotilanteessa. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja se toteutettiin Tilli Toukka -vertaistukiryhmänä Porvoossa. Toiminta perustui vapaaehtoisuuteen ja perheet saivat itse hakeutua ryhmään.

2 Opinnäytetyön tausta

Aiheen valintaan vaikutti se, että työskentelemme molemmat varhaiskasvatuksen alalla ja olemme työssämme huomanneet kuinka vanhempien ero vaikuttaa lapsiin. Haluamme olla mukana käynnistämässä ja kehittämässä Tilli Toukka-vertaistukiryhmä toimintaa Porvoon alueella. Pienoisstutkimuksen kurssilla käsittelemme kriisejä varhaiskasvatuksessa ja saimme siel-

tä kipinän lähteä toteuttamaan lapsille tarkoitettua eroryhmää. Pienoistutkimuksen myötä nousi esiin tarve lähestyä asiaa lasten näkökulmasta.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Hyvinkään yhdistyksestä oli toivottu vertaistukiryhmän toteuttamista Porvoossa. Päätimme, että voisimme toteuttaa vertaistukiryhmän ja samalla tehdä aiheesta opinnäytetyön. Tavoitteena Tilli Toukka -vertaistukiryhmällä on vanhemmuuden tukeminen, lapsen perusturvallisuuden tukeminen, omien voimavarojen vahvistaminen ja työkalujen tarjoaminen lapselle omien tunteidensa tunnistamiseen ja ilmaisuun.

3 Tilli Toukka -vertaistukiryhmä

Tilli Toukka -vertaistukiryhmä on tarkoitettu 4-6-vuotiaille lapsille, joiden vanhemmat ovat eronneet tai eroamassa. Ryhmä kokoontuu kymmenen kertaa ja ryhmässä käsitellään tunteita leikkien ja taiteen avulla. Vertaistukiryhmä auttaa siihen osallistuvia perheitä, niin lapsia kuin heidän perheitäänkin. Toiminta perustuu viidelle peruspilarille, jotka ovat: arki, rutiinit, kosketus, toivo ja positiivinen palaute. Peruspilareiden tarkoituksena on tukea lapsen hyvinvointia ja tasapainoista kehitystä. Onni löytyy arjesta. (Väliaho & Vääntinen 2015, 71-74.)

3.1 NEro hanke

Paula Väliaho ja Petra Vääntinen NEro hankkeesta ovat olleet kehittämässä Tilli Toukka -toimintaa. Tilli Toukka -vertaistukiryhmä on kehitetty Mannerheimin lastensuojeluliiton NEro hankkeessa. NEro sana tulee sanasta Lapsen Ero. Hanke on Hyvinkään yhdistyksen ja yhden vanhemman perheiden liiton Tuikkeen yhteinen kehittämishanke. Raha- automaattiyhdistys rahoitti hanketta vuosina 2013-2015. Hanke on lähtenyt toteutumaan lapsen näkökulmasta. Vanhempiensa eron myötä lapsi kokee monta eroa, vaikka lapsi itse ei eroakaan. NEro tuo esille sen, että lapsi on osallisena ja kokemassa vanhempiensa eron iästä huolimatta. Tavoitteena hankkeessa on lapsen perusturvallisuuden tunteen vahvistaminen, kun lapsi kohtaa vanhempiensa eron tai perheen muun kriisitilanteen. NEro hankkeen perustana on antaa lapselle voimaa arkeen, arvoina hankkeessa ovat lapsen ja lapsuuden arvostus. Hankkeen visiona on turvata onnellinen lapsuus, vanhempien yhtäläisen oikeudet ja eettisyys. Hankkeessa on kehitetty Tilli Toukka -toimintaa, jotta olisi mahdollista edellä mainittuja periaatteita noudattaen päästä tavoitteeseen. Vertaistukiryhmän toimintatapoja on sovellettu käytettäväksi myös avoimessa toiminnassa, kuten perhekahviloissa. Viittaukset eroon on kuitenkin poistettu avoimen toiminnan materiaalista. Hankkeessa on kehitetty Tilli Toukka -opas ja ohjaajakoulutus. Tilli Toukka -toiminta ja hanke perustuvat viidelle peruspilarille. (Väliaho & Vääntinen 2015, 72.)

3.2 Tilli Toukka -vertaistukiryhmän vaiheet

Tilli Toukka -vertaistukiryhmä on rakennettu siten, että se noudattaa surun vaiheita. Surun vaiheisiin kuuluvat: shokki-, reaktio-, käsittely- ja uudelleen suuntaamisen vaihe. Surun ja

vihan tunne käsitellään eri osioissa. Ryhmäkerroilla tämä näkyy siten, että ensimmäisellä kerralla tutustutaan toisiin. Toisella tapaamiskerralla keskitytään tunteiden tunnistamiseen, kolmannella tapaamiskerralla käsitellään surua ja neljännellä tapaamiskerralla vihan tunnetta. Viidennellä kerralla vanhempien mukana ollessa käsitellään tunteita. Kuudennen tapaamiskerran jälkeen keskitytään tulevaan ja rakennetaan toivoa. Joka ryhmäkerralla huolehditaan siitä, että positiivisia asioita käsitellään enemmän, kuin negatiivisia asioita. Kello viiden sääntö Tilli Toukka -ohjaajan oppaan mukaan on tärkeää Tilli Toukka-vertaistukiryhmässä. Siinä ryhmän kesto ajatellaan kellotauluksi ja ongelmiin saa keskittyä kello kahdestatoista kello viiteen. (Väliaho & Vanttinen 2015, 10.)

3.3 Tilli Toukan vertaistukiryhmän teoriatausta

Tilli Toukka -vertaistukiryhmä teoriatausta perustuu kiintymyssuhdeteoriaan. Toiminnalla halutaan tukea lapsen ja vanhemman turvallisempaa kiintymyssuhdetta. Kaikki tunteet ovat sallittuja, lapsen tulisi voida käsitellä vaikeita tunteita vanhempien kanssa. Kontekstuaalisessa kasvunmallissa lapsi nähdään oman elämänsä aktiivisena toimijana. (Väliaho & Vanttinen 2015, 73.)

3.3.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria perustuu lastenpsykiatri John Bowlbyn (1907-1990) tutkimuksiin 1900-luvun alusta. Toiseksi merkittäväksi henkilöksi kiintymyssuhdeteorian luomisessa voidaan nimetä Mary Ainsworth (1913-1999). Ainsworth teki ensimmäisen empiirisen tutkimuksen ihmislapsen käyttäytymisestä etologisesta näkökulmasta. Etologisella näkökulmalla tarkoitetaan eläinten käyttäytymisen tiedettä. Kiintymyssuhdeteoriassa on kyse lapsen ja huoltajan välisestä vuorovaikutussuhteesta. Bowlby ja Ainsworth alkoivat tehdä yhteistyötä, jonka seurauksena Baltimoren tutkimus aloitettiin 1963. Tuolloin Ainsworth lanseerasi sensitiivisyyden käsitteen kuvastamaan kuinka oikea aikaisesti ja herkästi äiti vastaa lapsen tarpeisiin. John Bowlby muutti käsityksiä äidin ja lapsen suhteen luonteesta ja siitä, miten tunnesiteet, erokokemukset ja kuolema vaikuttavat siihen. Mary Ainsworth kehitti menetelmäopin, jonka avulla voidaan tutkia ja luokitella kiintymyssuhteita. Luokittelu kiintymyssuhteissa perustuu Mary Ainsworthin havaintoihin ja niiden pohjalta luotuun vierastilanne- menetelmään. Ainsworth esitti kolme kiintymyssuhdekategoriaa. Yksi turvallisiksi luokiteltu kiintymyssuhde ja kaksi muuta turvattomasti luokiteltuja kiintymyssuhteita. (Sinkkonen 2018, 17,32-34, 46.)

Kiintymyksellä viitataan sellaiseen tunnesiteeseen, joka syntyy lapsen ja lasta hoitavan henkilön välille, jonka lapsi kokee turvallisimpana. Kun lapsi kokee uhkaa, pelkoa tai on hädissään, hän hakee turvaa luotettavana pitämältään aikuiselta. Erityisesti vanhempien poissaolon pieni lapsi kokee uhkana ja pelkona. Kiintymyssuhdeikäyttäytymisellä tarkoitetaan lapsen käytöstä vieraissa ja uusissa tilanteissa, joissa lapsi yrittää saada vanhemman pysymään rinnallaan kaikilla käytössään olevilla keinoilla, kuten raivoamalla tai itkemällä voimakkaasti. (Rusanen

2011, 27.) Vastasyntyneen kiintymyssuhde on alkujaan ihmisen eloonjäämisen edellytys, se selittää koko kiintymyssuhteen merkityksen, ei vain varhaislapsuudessa vaan läpi koko elämän. Tullessaan uhatuksi, ihminen kääntyy turvalliseksi kokemansa henkilön puoleen. (Berry, Danquah & Wallin 2014, 4.)

Turvallinen kiintymyssuhde kehittyy, kun lapsi saa elää ennakoitavassa maailmassa ja voi luottaa hoivaajaansa. Kun lapsi saa tuoda kaikki tunteensa vuorovaikutuksessa esille, myös pettymyksen ja raivon eikä hänen tarvitse pelätä hylätyksi tulemista on kiintymyssuhde turvallinen. Turvallisella kiintymyssuhteella on todettu olevan yhteys sosiaalisen ja tiedollisen kehityksen kanssa. Lapsi oppii käyttämään vuorovaikutuksessa järkeä ja tunnetta. Välttelevä kiintymyssuhde on syntynyt, kun lapsi toteaa, että hoivaaja olettaa hänen selviytyvän voimakaista tunteiden kuohuista itsenäisesti ja hoivaaja sietää huonosti lapsen kielteisiä tunteita. Hoivaaja lähtee lapsen läheltä pois tämän itkiessä, raivotessa, kiukutellessa tai lohdutuksen tarpeen vaatiessa. Lapsi jää yksin ja oppii tukahduttamaan omat tunteensa ja seuraa tarkasti aikuisen reaktioita, jotta voisi vastata niihin aikuisen odottamalla tavalla. Lopputuloksena tämänkaltaisen reippaus saattaa kadottaa lapsen omia, varsinkin kielteisiä tunteita. Lapsi huolehtii muiden hyvinvoinnista, unohtaen omat tarpeensa. Kolmas malli on ristiriitainen kiintymyssuhde. Hoivaaja on ollut lapselle tunnereaktioissaan intensiivinen, mutta epäjohdonmukainen ja ailahteleva. Välillä hoivaaja saattaa olla lapsen tavoittamattomissa, ilman että lapsi ymmärtää mistä katoamiset johtuvat. Toisinaan lapsen tarpeisiin vastataan ja toisinaan ei. Lapsi ei tiedä mistä tämä johtuu ja lisää omien tunteidensa voimaa ja pakottaa aikuisen siten reagoimaan. Vuorovaikutus on runsaan kuohahtelevaa ja kielteiset tunteet lapsi ilmaisee voimalla. (Sinkkonen 2018, 46.)

Ensimmäiset kolme ikävuotta ovat merkittäviä kiintymysmallien rakentumisen kannalta. Kiintymyssuhteen syntyyn ja laatuun voidaan vaikuttaa jo raskausaikana. Kognitiivinen, emotionaalinen ja sosiaalinen kehitys liittyvät kiinteästi toisiinsa ja perustuvat kaikki kiintymyssuhteen turvallisuuteen. (Keltikangas-Järvinen, 2012, 26.) Turvallisuudentunteen syntymiseksi lapseen voidaan vaikuttaa eniten puolen vuoden ja viiden ikävuoden välillä. Kiintymyskäyttäytyminen aktivoituu kaikkein herkimmin juuri tällöin. Viidennen ikävuoden jälkeen kiintymyskäyttäytyminen heikkenee vähitellen, vaikei täysin katoa (Rusanen 2011, 34).

3.3.2 Kontekstuaalisen kasvun malli

Kontekstuaalisen kasvun mallin teorian taustalla on kehityspsykologian asiantuntija Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria. Teoria korostaa lapsen kehityksessä hänen oman biologiansa merkitystä. Lapsen mikroympäristö toimii kehityksen perustana. (Härkönen, 2008.) Mikroympäristöllä tarkoitetaan lapsen lähipiiriä ja siihen kuuluvat oman kodin lisäksi päiväkotia ja koulu. Mesosysteemi muodostuu lapsen omien ystävien, sukulaisten ja viranomaiskontaktien välille, viranomaiskontaktilla tarkoitetaan esimerkiksi puheterapiaa. (Salminen & Tynnenen 2011, 17.) Perhe ja ympäristö vaikuttavat lapseen ja lapsi omaan perheeseen ja ympäristöön.

Tilli Toukka- toiminnan tarkoituksena on tukea lapsen omia voimavaroja ja lapsen hyvinvointia. Lapsen hyvinvointi vaikuttaa samalla vanhempien ja koko perheen hyvinvointiin. (Väliaho & Vääntinen 2015, 73.)

4 Ero lapsen näkökulmasta

Pikkulasten, 2-4-vuotiaiden perheissä vanhempien eroaminen on yleisintä. Vanhempien erojen taustalla ovat muun muassa arkiset asiat, kuten pettymys perhe-elämän raskauteen, risti-riidat kotitöistä ja lastenhoidosta, väsymys, uupumus ja puolisoiden vieraantuminen toisistaan. Vanhempien ero saattaa olla helpotus koko perheelle, mutta usein lapset kokevat vanhempien eron valtavana menetyksenä ja kriisinä. Eroaminen on usein vanhemmille raskasta aikaa. Vanhempien voimavarojen ollessa koetuksella, he eivät aina pysty ottamaan huomioon, miten ero saattaa haavoittaa lasta. Lapselle aiheutuneesta kriisistä vanhempien erotessa usein vaietaan ja joskus vähätellään. Omista lapsistaan vanhemmat eivät eroa, vaikka heidän parisuhteensa loppuisikin. Lasten edun vuoksi eroavien vanhempien tulisi luoda uusi ja rakentava yhteisvanhemmuus omille lapsilleen. Vaikka vanhempien omassa tunne-elämässä myrskyää, on vanhempien tehtävänä pysyä kannattelevina ja turvallisina aikuisina lapsilleen. Molemmilla vanhemmilla on vastuu yhteisistä lapsista, eikä ero ei saisi katkaista vuorovaikutusta vanhempien välillä. Kummankin tulisi sitoutua omaan vanhemmuuteensa ja tukea toistensa vanhemmuutta. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 8-9,11.)

Lapsi tarvitsee hyvään ja turvalliseen kasvuun vähintään yhden aikuisen, joka sietää kielteisiäkin tunteita, eikä estä lasta ilmaisemasta omia tunteitaan. Varhaislapsuuden kiintymyssuhteet muodostavat perustan lapsen myöhemmille ihmissuhteille. Hyvän eron kaavaa noudattamalla vanhemmat kykenevät säilyttämään oman vanhemmuuden ja aikuisuuden myös suhteessa toisiinsa. Lapsen asioiden hoitaminen yhteistyössä lisää turvallisuuden tunnetta lapselle tulevaisuudesta. Vanhempien ollessa liian kuormittuneita käsittelemään erosta aiheutuneita tunteita tai ajatuksia lapsen kanssa, olisi hyvä uskaltaa pyytää apua. Lapsella tulisi olla joku, jonka kanssa voi puhua eron aiheuttamista tunteista pelkäämättä kuormittamasta omia vanhempiaan. (Pruuki & Sinkkonen 2017,68,75-76.)

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan vanhemmilla ja muilla huoltajilla on lapsen hyvinvoinnista ensisijainen vastuu. Lapselle tulee turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi vanhempien toimesta, kuten lapsen huollosta ja tapaamisoikeudessa mainitussa laissa (361/1983) on asetettu. Vanhemmilla on vastuu lapsestaan ja on tärkeää, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi varsinkin erotilanteessa. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määritellyn lain mukaan ihmissuhteet ovat tärkeitä ja lapsen huollon tehtävänä on taata lapselle myönteiset ja läheiset ihmissuhteet lapsen ja vanhempien välille.

4.1 Lapsi ja vanhempien ero

Yleisimpiä lapsen kokemia elämän stressitekijöitä ovat vanhempien erot. Lapsen olemassa olevat perustukset järkkyvät eron vuoksi. Useimmiten erot ovat selkeitä riskitekijöitä lapsen kehityksen kannalta, mutta yleensä lapset sopeutuvat eroon ajan myötä. Erossa on neljä keskeistä tekijää: taloudellisen tilanteen muuttuminen, hankaloitunut lapsi- vanhempi suhde, vanhempien keskinäinen riitely ja jatkuva toisen vanhemman poissaolo lapsen arjesta. Riskitekijöitä lapsen kehitykselle ovat aina vanhempien välinen vihamielisyys ja riitaisuus, riippumatta elävätkö vanhemmat yhdessä vai erikseen. Erotilanteessa lapsen sopeutumista uuteen elämänvaiheeseen parantaa tiivis ja katkeamaton yhteydenpito etävanhempaa kohtaan, etenkin eron aikoihin. Tiiviin yhteydenpidon ansiosta lapsi kokee, ettei vanhempi hylkää lastaan, vaikka eroaakin puolisostaan. (Väestöliitto 2018b.) Lapsen selviytymiseen vanhempien erosta vaikuttavat lapsen läheiset ihmissuhteet. Lapsen tulisi saada keskustella mieltään askarruttavista asioista ja saada kysymyksiinsä vastauksia turvallisilta aikuisilta. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 83.) Ratkaiseva tekijä lapsen hyvinvoinnin kannalta on vanhempien välinen suhde eron aikana ja sen jälkeen. Se miten ero hoidetaan, ei ole koskaan lapsen kannalta samantekevää. Vanhemmat voivat omalla toiminnallaan vaikeuttaa tai helpottaa lapsen tilannetta. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa, vanhempien yhteistyöllä eron jälkeen on iso rooli lapsen näkökulmasta. (Pruuki 2017, 67.)

Lapsi pitää omaa kotiaan ja vanhempiaan pysyvänä. Vanhempien erotessa lapsen turvallisuuden tunne saattaa hetkellisesti romuttua. Eron ollessa haastava vanhemmille, on se sitä lapsellekin. Lapsen tunnereaktiot saattavat jäädä vanhempien omien kipeiden tunteiden varjoon. Lapsi tarvitsee tilaa omille tunteilleen ja mahdollisuuden näyttää niitä, he saattavat murehtia yksin kipeitäkin asioita. Lapset saattavat näyttää tunteensa olemalla vihaisia, koska eivät osaa eritellä tai käsitellä eron tuomia tunteita. Tunteiden sanoittaminen olisi tärkeää lapselle, koska lapsen on helpompaa tunnistaa sellaiset tunteet, joita itse vielä osaa selittää. Lasta autetaan kohtaamaan tunteensa ja kerrotaan että hänen tunteensa kertominen on turvallista. (Kinnunen, 2010, 87-88.)

4.2 Lapset reagoivat eroon eri tavoin

Viime aikoina on nostettu esiin myös lapsen temperamentti- ja persoonallisuustekijöinä, jotka osaltaan vaikuttavat siihen, miten rasittavaksi ero lapselle muodostuu. On havaittu, että lapset yleensä sopeutuvat elämän muutoksiin eri tavoin. Lapsille, joilla on hitaasti tai vaikeasti muutokseen sopeutuva temperamentti, vanhempien ero on erityisen suuri rasitus. (Väestöliitto 2018b.) Lapselle oma perhe on kaikki mitä hänellä on ja hän hyväksyy ja rakastaa perhettään juuri sellaisenaan. Lapsi ei osaa verrata omaa perhettään muiden perheisiin eikä voi vaihtaa perhettään. Lapsi sopeutuu tilanteeseen ja voi muuttaa omaa käyttäytymistään. Perheeltä ei yleensä vaadita mitään. (Cacciatore 2008, 110.) Lapselle kehittyy erossa usein lyhytkestoinen kriisi, mikä helpottuu ajan myötä. Noin joka viidennelle lapselle oireilu, joka on alkanut van-

hempien erosta, pitkittyy ja on hankalaa. Tyypillistä asialle on, että oireilu on alkanut jo ennen vanhempien eroa. (Sinkkonen & Korhonen 2015, 261.)

Pikkulasten ensimmäinen tunne on usein suru ja isommilla lapsilla tunne on viha. Tärkeimpänä ennustavana seikkana lasten toipumiselle on se, miten vanhemmat itse toipuvat erosta ja kokeeko lapsi vanhempien eron helpottavana tekijänä vaikeaan perhetilanteeseen. (Poijula 264, 2016.) Lapsi saattaa pohtia vanhempien erotessa, miten ero vaikuttaa hänen elämäänsä ja miten lapselle itselleen käy. Sisarussuhteiden säilyminen voi myös huolettaa lasta. (Kinnunen, 2010, 84.) Osalla lapsista on vaikeaa ilmaista omia tunteitaan. Lapset saattavat suojella omia vanhempiaan omalta surultaan, koska huomaavat omien vanhempien ollessa kovilla eron tuomien omien tunteidensa kanssa. Lapsi saattaa ajatella, ettei kukaan kestä kuulla hänen suruaan ja jää yksin omien tunteidensa kanssa. Eron sujussa lapsen tunteet huomioiden, lapsella on mahdollisuus ilmaista pahaa mieltään ja vanhemmat pystyvät ottamaan lapsen tunteet vastaan. Silloin lapsi saa turvaa ja kokee olevansa vielä lapsi. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 80.)

4.3 Vanhempien eron tuomia muutoksia lapsen elämään

Vanhempien ero merkitsee muutoksia lapsen arjessa. Hyvin hoidetussa erossa lapsen etu laitetaan edelle ja arki rakennetaan lapsen etua ajatellen. Lapsen voi ottaa mukaan päätöksentekoon, lapsen ikätaso huomioiden. Olisi tärkeää, ettei lapsen arjesta muodostu liian raskasta, koska lapsen sopeutumiskyky joutuu lujille muutenkin. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 77.)

Vanhempien ero muuttaa lapsen arjen rutiineja ja lapsen elämää. Lapsille rutiinit ovat tärkeitä ja erotilanteessa lapsi kokee hämmennystä, koska arjen rutiinit muuttuvat. Lapsi haluaisi, että rutiinit pysyisivät samoina tuttuina ja turvallisina. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 63.) Lapsen sopeutumiselle vanhempien eron olisi hyvä, että lapselle kerrottaisiin erosta hyvissä ajoin ja mielellään molemmat vanhemmat yhdessä, vaikka erosta ei oltaisikaan yksimielisiä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2018.)

Lapsi joutuu vanhempien eron myötä arjessa eron toisesta vanhemmasta, arkea on jakamassa vain toinen vanhempi kerrallaan. Muualla asuva vanhempi ja lapsi eivät jaa enää arkea yhdessä, se voi johtaa heidän suhteensa etääntymiseen. Sama ilmiö voi tapahtua, vaikka lapsi asuisikin kummankin vanhemman luona yhtä paljon. Eronneet vanhemmat eivät pysty osallistumaan lapsen arkielämään yhtä paljon, kuin ennen eroa. Lapsi on vuorotellen toisen vanhemman luona ja silloin vanhempi hoitaa yksin lapsen arjen, harrastukset ja rutiinit. (Kiianmaa 2008, 95,110.) Vanhemmat tekevät yhteisen sopimuksen siitä, missä lapsi asuu eron jälkeen. Lapsen etu tulisi huomioida päätöstä tehdessä. Lapsen kannalta asumisratkaisua mietittäessä tulisi ottaa huomioon lapsen ikä, tarpeet ja elämäntilanne. Lapsen elämän pitäisi olla ennustettava, koska se merkitsee lapselle turvallisuutta. Usein päädytään ratkaisuun, missä toinen vanhemmista muuttaa pois ja toinen jää vanhaan kotiin. Tämä ratkaisu vähentää lapselle tulevia muutoksia. Lapsi säilyttää suhteen ympäristöön, päiväkotiin, harrastuspaikkoihin

ja ystäviinsä. Fyysisellä ympäristöllä on suuri merkitys lapselle. Asumisesta tehty sopimus takaa lapselle isän ja äidin sekä mahdollistaa hyvät kasvuedellytykset. (Kiianmaa 2008, 110,121.)

Kaksi kotia tuo lapselle haasteita, lapsen täytyy tottua kahden eri kodin arkeen (Linnavuori 2018, 27). Lapsella tulisi olla kummassakin kodissa oma paikkansa ja omat tavaransa, ne luovat lapselle turvallisuutta. Vanhempien yhtenäisellä kasvatustyyllillä on positiivinen vaikutus lapseen erosta huolimatta. Turvallisuuden tunnetta lapselle lisää se, että samat säännöt ja arkirutiinit toteutuvat kummassakin kodissa. (Mäkijärvi 2014, 72-75.) Lapsesta voi tuntua työlläältä asua kahdessa kodissa, koska hän kuljettaa tavaroitaan kahden kodin välillä. Lapsi tarvitsee vanhemmalta tukea ja apua, jotta hänen tavaransa, vaatteensa ja harrastusvälineensä olisivat oikeassa paikassa. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 41.) Tili Toukka -vertaistukiryhmässä tuli esille myös lapsen huoli siitä, kuka huolehtii hänen tavaroistaan lapsen poissa ollessa kotia. Lapsi pohti sitä, kuka kastelee hänen kasviaan ja seuraa sen kasvua.

Vanhempien ero vaikuttaa lapsen syntymäpäivän, juhlapyhien, sukujuhlien ja lomien viettoon. Syntymäpäiviä voidaan viettää kahteen kertaan tai eri vuosina vanhempien sopiessa missä juhlat pidetään. Vieraatkin voivat vaihdella eri syntymäpäivillä lapselle totutuista. Juhlapyhien vietto muuttuu myös eron myötä. Se voi vaihdella eri paikassa vuorovuosin tai lapselle voidaan järjestää useampia juhlia. Tärkeää olisi kuitenkin, että lapsella säilyisi yhteys kumpaankin sukuun. (Mäkijärvi 2014, 80-81; Pruuki & Sinkkonen 2017, 78.)

Lapsen muutto kahteen uuteen kotiin voi vaikuttaa lapseen siten, että lapsen läheiset ihmissuhteet voivat katketa tai heiketä. Lapsi voi joutua menettämään läheisiä kaverisuhteitaan, päiväkotikavereitaan, tuttuja hoitajiaan. Eron rasitus voi tuntua lapsesta raskaalta. Eron jälkeen vanhempien taloudellinen tilanne saattaa hetkellisesti heiketä ja se saattaa vaikuttaa lapseen. Lapsi voi joutua luopumaan itselleen tutuista asioista, kuten harrastuksista. (Väestöliitto 2018a.) Olisi hyvä, jos vanhempi pystyisi säilyttämään osan lapsen arjen rutiineista kuten päiväkodin ja kaverit. Se helpottaisi lapsen selviytymistä vanhempien erosta. Tutut rutiinit tuovat lapselle tunteen siitä, että hänestä huolehditaan edelleen. (Kasper 2018.)

4.4 Vanhempien erosta aiheutuvat uhat lapsen kehitykselle

Eroja on monenlaisia ja sen vaikutukset lapsiin ovat vaihtelevia, riippuen siitä miten vanhemmat kykenevät yhteiseen vanhemmuuteen eron jälkeen. Ero sinänsä ei ole lapsen kehityksen kannalta ratkaiseva tekijä. Ratkaisevinta on lapsen ja vanhempien välinen suhde ennen eroa, eron aikaan ja eron jälkeen. Vanhempien kyetessä asettamaan lapsensa ja lapsen huolenpito etusijalle, ei ero lisää lapsen häiriökehityksen riskiä. Lapsen näkökulmasta ajateltuna, lapsi hyötyy siitä, että omat vanhemmat keskittyvät eron jälkeen olemaan hyviä vanhempia, sen sijaan että jatkavat onnettomina yhdessä. Vanhempien keskinäinen epäsopu on riskitekijä lapsen kehitykselle. (Pojula 2016, 263.)

Vanhempien välinen riitely vaikuttaa ylipäättään haitallisesti lapseen. Erityisen vahingollista lapselle on, jos hän joutuu vanhempien riitelyn välikappaleeksi tai häntä käytetään vanhempien välillä viestin viejänä. Vanhemman ei pitäisi mustamaalata toista vanhempaa lapsen kuullen. (Warshak 2012, 18-19.) Joskus eron selvittely pitkittyy ja lapsi joutuu huoltajuusriidan keskelle. Lapselle molemmat vanhemmat ovat tärkeitä ja lapsi yrittää tasapainoilla riitelevien vanhempiensa välillä pitämällä nämä tyytyväisenä. Lapsi kuitenkin stressaantuu itse tilanteesta entisestään. Konfliktiin lapsi saattaa hakea ratkaisua liittoutumalla toisen vanhemman kanssa, toista vanhempaa vastaan. Vieraannuttamisen ilmiössä toinen vanhempi yrittää haavoittaa lapsen ja toisen vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta, tai katkaista sen kokonaan. Motiivina vieraannuttamiselle usein on vieraannuttajavanhemman katkeruus ja viha toista vanhempaa kohtaan. Vieraannuttamisesta on tehty laajasti tutkimuksia, muttei edelleenkään tiedetä mistä kaikesta ilmiössä on kyse. Vieraannuttamisen seurauksista on vähän tietoa, mutta tieto, joka on tiedossa, on erittäin huolestuttavaa. Psykkiset seuraukset ovat lapselle samankaltaisia kuin lahkosta irtaantuneilla aikuisilla: itsetunto- ongelmia, syyllisyyttä, masentuneisuutta ja kyvyttömyyttä luottaa itseensä tai toisiin ihmisiin. (Pruuki & Sinkkonen 2017,50,56.)

Lapsella on oikeus kumpaankin vanhempaan ja olisi tärkeää, että lapsi saa pitää yhteyttä heihin. Lapset ikävöivät poissaolevaa vanhempaa ja se voi tuntua lapsista raskaalta. Lapsen kanssa olisi hyvä keskustella, miten ikävää voisi helpottaa. Usein ikävää helpottaa, kun voi soittaa vanhemmalle tai lapsella on vanhemman valokuva. (Mäkijärvi 2014, 79.) Lapsi voi kantaa huolta toisesta vanhemmastaan, silloin kun ei ole hänen kanssaan. Lapsi voi murehtia etävanhemman selviytymistä. Lapsen huolta voi vähentää kertomalla konkreettisesti päivien kulusta, tekemällä sopimuksen yhteydenpidosta ja vakuuttaa lapsi siitä, että vanhempi pärjää. (Niemelä & Kääriäinen. 2008, 43.) Huoli poissaolevasta vanhemmasta tuli esiin myös Tilli Toukka-vertaistukiryhmässä. Lapset kertoivat, kuinka he huolestuivat, jos eivät saaneet vanhempaa puhelimitse kiinni ja kertoivat miettivänsä mitä vanhempi tekee, kun lapsi on toisella vanhemmalla. Lapsesta voi tuntua raskaalta myös vanhemman uuden kumppanin mukaantulo arkeen. Lapselle tulisi antaa aikaa sopeutua eron aiheuttamiin muutoksiin. Uuden aikuisen tuleminen lapsen elämään voi olla hämmentävää. (Väestöliitto 2018a.)

4.5 Lapselle ominaisia tapoja toipua vanhempien erosta

Pojulan (269, 2016) mukaan vanhempien eroproessin aikana lapset kokevat monenlaisia tunteita kuten surua, vihaa, häpeää, yksinäisyyttä, pettymystä, petetyksi tulemisen tunnetta ja pelkoa. Vanhemman pitäisi ottaa lapsen kaikki tunteet huomioon ja keskustella niistä lapsen kanssa lapsen ikätaso huomioiden. Kinnusen (2010, 84-85) mukaan lapset tarvitsevat apua syyllisyyden tunteiden käsittelyyn. Lapset voivat uskoa olevansa syyllisiä vanhempiensa riitoihin ja eroon. Erotilanteissa olisi hyvä huomioida, että lapsi kokee tarpeidensa ja toiveidensa toteutuvan. Lapselle on tärkeä tietää, että molemmat vanhemmat ovat elämässä läsnä eron

jälkeenkin ja että molempia vanhempia saa rakastaa. Vanhempien käsitellessä omaa eropro-
sessia, on tärkeää huomioida, että lapsella säilyy tiivis vuorovaikutus molempien vanhempien
kanssa.

Lukemalla eroaiheisia kirjoja, puhumalla, piirtämällä ja leikkimällä voidaan käsitellä lapsen
kanssa tunteita. Vanhemmat saattavat kokea vaikeaksi käsitellä lapsen surun tunteita. Esi-
merkiksi ikävästä kerrottaessa, se saattaa aiheuttaa syyllisyyttä toisessa vanhemmassa. Van-
hemman syyllisyys on kuitenkin eri asia kuin lapsen tunteet. Kun lapsi saa ilmaista omia tun-
teitaan ja pääsee käsittelemään niitä turvallisesti, pystyy lapsi katsomaan tulevaisuuteen
luottavaisesti. Lapsi huomaa, että paljon hyvää on vielä jäljellä, vaikka asiat ovat hieman eri
tavoin kuin aiemmin. Lapset ovat sopeutuvaisia uusiin tilanteisiin, kun ovat saaneet luotta-
muksen elämän jatkumiseen. Jos tunteita ei käsitellä, saattavat ne jäädä lapsen elämään
negatiivisella tavalla ja aiheuttaa myöhemmin lapselle oireilua. (Kinnunen, 2010, 88.) Yleensä
lapsen turvallisuuden tunne horjuu omien vanhempien erotessa. Lapsen erosta selviytymisen
kannalta olisi tärkeää, jos turvattomuuden tunne ei kestäisi pitkään. (Pruuki & Sinkkonen
2017,23.) Lapset käsittelevät tunteitaan mm. leikkien, puhumalla ja taiteen avulla. Lapset
voivat saada tukea erossa toisilta lapsilta, sisaruksilta, sukulaisilta ja vertaisryhmissä. Perhe-
neuvolat järjestävät usein vertaistukiryhmiä ikäryhmittäin eron kokeneille lapsille. Vertaistu-
kiryhmässä tapaa toisia lapsia, huomaa että hekin ovat samankaltaisessa tilanteessa, pääsevät
leikkimään, voivat kertoa omista tunteistaan jollekin täysin ulkopuoliselle ja saavat uusia
kaverisuhteita. (Pojjula, 2016, 270.)

Lapsen elämä eroaa aikuisten elämästä, eikä lapsen tarvitse kantaa aikuisten huolia ja mur-
heita. Erotilanteessa lapsi voi kokea ongelmiksi eri tilanteet kuin aikuiset. Lapsille voi syntyä
huolia vanhempien eron jälkeen ja helpoin tapa lapselle on kuvailla huolen kokoa. Kun lapsi
saa asialleen muodon, hänen on helpompi käsitellä sitä aikuisen kanssa. Huolen koon määrit-
teleminen on lapselle helpompaa kuin vastata aikuisen kysymyksiin. Luokittelukysymysten
avulla on helpompaa ja selkeämpää saada asioita kielen merkitsemäksi ja lapsen arki eheytyy.
(Niemelä & Kääriäinen 62, 64. 2008.)

4.6 Eron kokemus leikki-ikäisen näkökulmasta

Leikki-ikäiselle ero voi olla haaste, tässä iässä lapsi haluaa hallita ympäristöään. Hän on kes-
kipisteenä omassa maailmassaan ja voi kuvitella olevansa vastuussa vanhempiensa erosta,
lapsi voi kokea syyllisyyttä. Lapsi on kielellisesti kehittynyt siten, että hän haluaa keskustella
tapahtumista hänen ympärillään. Vanhempien tulisi puhua lapselle erosta mahdollisimman
paljon ja kertoa syyt eroon. Vanhemmat saattavat kuvitella säästävänsä lastensa tunteita
kertomalla lapselle vain vähän omasta erostaan. Asia on kuitenkin päinvastoin: eron mahdolli-
suudesta on puhuttava lapselle mielellään pikimmiten, kun päätös erosta on tehty. Erosta
kerrottaessa lapsen kehitystaso, temperamentti ja sanavarasto on huomioitava. Leikki-ikäinen
voi reagoida eroon olemalla kiltisti, hän ei välttämättä näytä vihan tunnetta, minkä ero hä-

nessä herättää. Lapsi voi pohtia tulevaisuuttaan ja selviytymistään. (Kiiänmaa 2008, 103; Pruuki & Sinkkonen 2017, 95.)

Leikki-ikässä oleva lapsi ymmärtää ja tarvitsee yksinkertaisia selityksiä ja perusteluja. Psyko-seksuaalisella kehitysvaiheella on omanlainen merkitys sille, miten lapsi suhtautuu eroon. Poika, joka yrittää irtautua äidin läheisyydestä isän avulla, on eksyksissä, jos isä katoaakin äkillisesti hänen elämästään. Tämänkaltainen tilanne saattaa näyttäytyä lapsen univaikeuksina, ärtyisyytenä ja vihamielisyytenä äitiä kohtaan. Viisivuotias lapsi on voinut mieltää vastakaista sukupuolta olevan vanhemman omakseen ja kokee siten eron olevan hänen syyttään. Vanhempien erilleen muuttaminen on keskeinen tieto lapselle ja se ettei ero ole lapsen syytä. Lapselle tulisi tarkoin selvittää, missä ja kenen kanssa lapsi asuu. Tässä iässä omaa olinpaikkaa koskeva epävarmuus on lapselle sietämätöntä. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 101.)

Leikki-ikäisellä on ymmärrystä ja tietoa siitä, mitä ero on ja mitä se tarkoittaa. Lapsi tulee kysymään tämän seurauksena paljon kysymyksiä. Lapsi voi saada tässä eron vaiheessa kysymyksiinsä vääriä vastauksia ja sen vuoksi lapsi voi kokea turvattomuutta, Lapselle voi tulla pelko siitä, että jää yksin tai pelko siitä, että vanhemmat jättävät hänet yksin. Lapsesta voi tulla omistushaluinen joko toista vanhempaa kohtaan tai kumpaakin kohtaan. Lapsi voi reagoida myös vihalla, raivolla tai surulla. Lapsen iällä on merkitystä, miten se vaikuttaa lapseen. Kuusivuotiaaseen lapseen ero saattaa vaikuttaa enemmän kuin kaksivuotiaaseen. (Mielienilmeet 2017.)

5 Lapset ryhmätoiminnassa

Olemme molemmat työskennelleet varhaiskasvatuksessa pidemmän ajan ja meillä on kokemusta erilaisten lapsiryhmien ohjauksesta. Ohjauksella on oltava tavoite, tarkoitus ja toimintaa on pystyttävä arvioimaan luotettavasti. Ohjaajan on osattava muokata toimintaa lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi. Varhaiskasvatukselle on määritelty tehtävät ja tavoitteet, jotka vaikuttavat työtapojen valintaan. Siihen vaikuttaa myös lasten ikä, edellytykset, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.) Näitä edellä mainittuja periaatteita olemme noudattaneet Tilli Toukka -vertaistukiryhmää ohjatessa. Vertaistukiryhmätoiminnan muokkasimme lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi ikätaso huomioiden.

Tutkiessa ryhmän kaarta, ryhmällä on omat kehitysvaiheensa, joiden kautta ryhmä etenee. Ensimmäinen vaihe on muotoutuminen eli ryhmäytymisvaihe. Ryhmän jäsenille selvitetään ryhmän tehtävät ja laaditaan sille yhteiset säännöt ja toimintatavat. Ryhmänohjaajalla on tärkeä rooli ryhmässä, koska ryhmäläiset tukeutuvat häneen. Ensimmäisellä kerralla ryhmän jäsenet toimivat varovaisesti ja tarkkailevat toisiaan samalla ryhmän jäsenet etsivät omaa rooliaan ja asemaansa ryhmässä. Seuraavassa vaiheessa, niin sanotussa kuherteluvaiheessa ryhmän jäsenet alkavat rentoutua ja keskustella enemmän ja avoimemmin muiden ryhmän jäsenten kanssa. Ryhmän jäsenet alkavat tutustua toisiinsa. Ryhmässä vallitsee hyvä me-henki

ja ryhmäläisten roolit selkeytyvät. Seuraavassa vaiheessa ryhmän jäsenet alkavat ilmaista eriäviä mielipiteitä. Ryhmäläiset voivat alkaa kyseenalaistaa ja vastustaa ryhmän odotuksia ja tehtävää. Ryhmässä voi syntyä kapinointia ryhmän kontrollia kohtaan. Konfliktien ja erimielisyyksien läpikäyminen ryhmässä on tässä vaiheessa tärkeää. Tämän jälkeen ryhmä siirtyy yhteistoiminnan vaiheeseen, jolloin ryhmäläiset ovat taas innostuneita ja aktiivisia. Heillä on selkeänä ryhmän tavoitteet, toimintatavat ja omat roolinsa ryhmässä. Tässä vaiheessa keskinäinen vuorovaikutus sujuu ja ryhmäläiset uskaltavat keskustella. Omat henkilökohtaiset tarpeet ja toiveet sopivat yhteen muiden ryhmäläisten toiveiden ja tavoitteiden kanssa. Ryhmän energia suuntautuu tavoitteiden toteuttamiseen. Viimeisessä vaiheessa ryhmä lopetetaan. Luopumisvaiheessa voivat tunteet nousta pintaan. Ryhmäläiset voivat kokea surua, voimakasta eroahdistusta, haikeutta sekä helpotusta. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 25-26.) Ohjaamalla ryhmiä ryhmän ohjaamista voi oppia, jokainen ryhmäkerta ja ryhmä on erilainen. Ohjaajalla pitää olla sensitiivisiä taitoja ja tilanteiden lukukykyä. Ohjaajan aito läsnäolo on edellytys ryhmän toiminnalle. Ohjaajan tärkeä tehtävä on rakentavasti viedä ryhmää eteenpäin ja huolehtia siitä, että jokainen lapsi tulee kohdatuksi. Näin lapselle tulee turvallinen olo ryhmässä. (Väliaho & Vanttinen 2015, 59.)

Lapsille ei ole helppo tehtävä puhua vanhempiensa erosta toisten vieraiden lasten kanssa ryhmässä. Lapsi voi miettiä voiko olla sallittua puhua vanhempien erosta, vaikka olisikin saanut siihen luvan vanhemmiltaan. Muiden lasten kanssa puhuminen vanhempien erosta ei ole kovin tavallista. Iso osa lapsista kertoo puhuneensa ensimmäistä kertaa vanhempien erosta osallistuessaan vertaistukiryhmään. On tärkeää, että ryhmä alkaa ns. "ei kenenkään maalta" missä lapsella on lupa puhua asioistaan juuri sillä tavoin kuin hänestä itsestään tuntuu, ilman että hänen tarvitsee miettiä äidin, isän, sisarusten tai muiden mielipiteistä. (Niemelä & Kääriäinen 2008, 74.) "Ei kenenkään maa" kuuluu osana Tilli Toukka -vertaistukiryhmän toimintaan.

5.1 Leikki-ikäinen lapsi vertaistukiryhmässä

Tilli Toukka -vertaistukiryhmä on tarkoitettu 4-6-vuotiaille lapsille. Tässä iässä lapset pystyvät osallistumaan vertaistukiryhmään ja hyötyvät siitä. 4-5-vuotiaana lapsi on useimmiten touhukas, innokas, luova, puhelias ja omatoiminen. Lapsi on varmempi toisten seurassa ja pystyy olemaan erossa vanhemmistaan. 5-6-vuotiaana lapsi on monella tavalla ison oloinen, rauhallinen ja sopeutuva. Hän haluaa olla avulias ja osallistuu mielellään yhdessä tekemiseen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017.)

Tilli Toukka -vertaistukiryhmässä yksi käytetty menetelmä on Tilli Toukka -satu ja sadutus. Sadutus sopii hyvin 4-6-vuotiaille lapselle, koska puheen kehittyminen on nopeaa ja lapsi nauttii loruista, saduista, sanoilla leikkimisestä ja satujen kertomisesta. Lapsi keskustelee mielellään aikuisten kanssa. Tilli Toukka -vertaistukiryhmässä keskustellaan paljon eri tunteista ja vanhempien erosta. 4-6-vuotiaana muisti on kehittynyt ja lapsi saattaa muistaa useam-

man kuukauden tai vuodenkin takaisia asioita. Lapsi ihmettelee erilaisia ilmiöiden syitä ja kyselee erilaisia asioista. Lapsen kysymykset voivat olla syvällisiä ja koskea esimerkiksi kuolemaa tai elämän tarkoitusta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017.) Vertaistukiryhmässä käydään yhdessä näitä asioita läpi.

4-6-vuotiaana lapsen sosiaaliset taidot ovat kasvaneet, hän pystyy huomioimaan muidenkin lasten tunteet ja toiveet. Itsekeskeisyys vähenee ja hän voi lohduttaa, osoittaa myötätuntoa ja houkutella muita paremmalle tuulelle. Lapsi nauttii leikkimisestä saman ikäisten lasten kanssa. Tunteiden hallintaa lapsi vielä harjoittelee, hän voi olla leikeissään joskus aggressiivinen, tönä ja huutaa. Lapsen neuvottelutaidot kehittyvät ja hän voi ratkaista ristiriitatilanteen myös neuvottelemalla. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018.) Vertaistukiryhmässä lapset pystyvät kehitystasoltaan tukemaan toinen toisiaan ja jakamaan kokemuksiaan keskenään. Lapsi alkaa vertailemaan itseään toisiin ja lapsen itsetunnolle on tärkeää, miten hän pärjää muiden saman ikäisten lasten kanssa. Moraalikäsitys kehittyy ja lapsi miettii oikean ja väärän, hyvän ja pahan eroja. Hän voi ottaa kantaa, mikä on oikeudenmukaista hänen mielestään. Lapsella kehittyvät moraaliset käsitykset ja tunteet. Lapsi ymmärtää oikean ja väärän eron. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017.) Vertaistukiryhmä tukee tätä ajatusta.

5.2 Leikki-ikäisten sosiaalinen kehitys ryhmätoiminnassa

Vuorovaikutustaidot, herkkyys yhteistyöaloitteille ja ryhmässä toimiminen ovat osa lapsen sosiaalista kehitystä. Oma erityisalueenaan on vaikea tutkia sosiaalista kehitystä, koska se nivoutuu keskeisesti tunne-elämän, persoonallisuuden ja kognitiiviseen kehitykseen. Sosiaalinen asema on muutakin kuin vain, miten suosittu tai epäsuosittu lapsi on. Aikuisen tehtävänä ryhmässä on havainnoida ja seurata lasten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita sekä lasten rooleja ja asemaa ryhmässä. Aikuinen pystyy tukemaan lapsessa olevaa empaattisuutta ja tapaa suhtautua toisiin ihmisiin, olemalla empaattinen. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008.)

Olellainen merkitys sosiaalistumisen prosessissa on lapsen temperamentilla. Sosiaalisista taidoista puhuttaessa tuovat temperamentiltaan ujut, aktiiviset, matalan sosiaalisuuden omaavat lapset erityishaasteensa kasvatukseen. Vilkas ja sosiaalinen lapsi rakentaa itse itselleen suuren määrän vuorovaikutustapahtumia. Lapsi on mukana siellä missä tapahtuu, lisäksi hän itse aktiivisesti toimii. Lapsi tarvitsee tällöin ennakoivaa rauhoittumista ja aikuisen ohjausta. Ujon lapsen ollessa ryhmätoiminnassa on hyvä muistaa, että lapsen rohkeus ei riitä ilman aikuisen turvaa. Matalan sosiaalisuuden omaavat lapset vetäytyvät mielellään leikkimään yksin. Tämä ei ole huono asia, jos lapsen sosiaaliset taidot riittävät myös muiden lasten kanssa toimimiseen. Tilli Toukka -vertaistukiryhmässä lapset olivat pääsääntöisesti vilkkaita ja sosiaalisia ja ujutkin lapset rohkaistuivat ryhmän edetessä. Lapsen kehitykselle ei ole hyötyä ryhmästä, ellei lapsen kehitystaso ole ryhmätoiminnalle sopiva. Itse ryhmä ei ohjaa eikä kasvata lasta vaan kasvattajalla tulee olla tietoa, miten ryhmä ohjaa lapsen käytöstä. Silloin

kasvattaja voi tietoisesti kasvatuksessa käyttää hyväksi ryhmää eikä anna ryhmädynamiikan vaikuttaa kasvatukseen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 60-61, 163.)

6 Tilli Toukka -vertaistukiryhmä Porvoossa

Pikkulapsiperheiden erot ovat jatkuvasti kasvussa ja pientenlasten eroryhmät ovat täynnä. Tämän vuoksi halusimme lähteä toteuttamaan Tilli Toukka -vertaistukiryhmää Porvoossa. Perhetyön opintojaksolla meiltä kysyttiin, haluaisimmeko lähteä ohjaamaan vertaistukiryhmää. Vertaistukiryhmän ohjaaminen tuli ajankohtaiseksi opinnäytetyön myötä.

6.1 Ryhmän perustaminen

Aluksi otimme yhteyttä MLL:n Hyvinkään yhdistyksen koordinaattoriin Paula Välihaan, joka on ollut luomassa Tilli Toukkaa. Kerroimme halustamme lähteä Tilli Toukka-vertaistukiryhmän ohjaajiksi Porvoossa tehdäksemme aiheesta opinnäytetyön. Saimme Helsingin aluekoordinaattori Mia Montosen yhteistyökumppaniksi Mannerheimin lastensuojeluliiton kautta ja hänen kanssaan aloitimme yhteistyössä ryhmän kokoamisen ja markkinoinnin. Ryhmää markkinoitiin Porvoon lapsi- ja perhepalveluiden henkilöstölle, perheneuvolaan, muutamaan päiväkotiin, kirjaston ilmoitustaululle. Sosiaalisessa mediassa omilla, sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton Facebook- sivuilla. Yhteydenottoja tuli sosiaalisessa mediassa tapahtuneen ilmoittelun avulla. Ryhmä täyttyi nopeasti tämän jälkeen. Ilmoittautuminen tehtiin Webropol-kyselytutkimustyökalun avulla. (Liite 1) Kartoitimme erilaisia ryhmätiloja vertaistukiryhmälle Porvoossa ja saimme tilat yksityisestä päiväkotia Piccolosta, Porvoon ydinkeskustasta. Paikan sijainti oli ihanteellinen kulkuyhteyksien vuoksi. Päiväkodin tilat olivat lapsiryhmän ohjaamiselle sopivat, sillä toimintaympäristö oli tehty lapsiryhmää varten.

6.2 Vertaistukiryhmän aloituskeskustelut

Sovimme sähköpostilla perheiden kanssa aloituskeskustelut Rauhankadun neuvolaan. Haastatteluihin kutsuimme kaikki Tilli Toukka -vertaistukiryhmään ilmoittautuneiden lasten vanhemmat. Haastattelimme puhelimitse ne vanhemmat, jotka eivät päässeet paikalle. Oli tärkeää, että jokainen vanhempi tuli kuulluksi lasta koskeissa asioissa. Olimme varanneet jokaiselle perheelle tunnin yhteistä keskusteluaikaa. Yhteistyökumppanimme Mannerheimin lastensuojeluliiton edustajana toimi Jaana Dolck, joka oli mukana haastatteluissa. Aloituskeskustelussa tavoite on vanhempien näkökulmasta se, että perhe tulee kuulluksi. Ohjaajien näkökulmasta aloituskeskustelun tavoite on tukea vanhemmuutta. Aloituskeskustelu koskee kumpakin osapuolta sekä lasta, että vanhempia. Aloituskeskustelussa tutustutaan lapseen ja sovietaan yhteistyöstä vanhempien kanssa. Vanhempien ajatuksia kuunnellaan ja kunnioitetaan keskustelussa. Ohjaajalla on vastuu keskustelun kulusta ja vanhempien ohjauksesta. Perheille kerrotaan ryhmän toimintatavoitteista ja periaatteista. Aloituskeskustelussa käydään läpi aloituskeskustelulomake, joka toimii myös yhteistyösopimuksena. Kummankin vanhemman pitää allekirjoittaa sopimus ja antaa oma suostumus yhteistyöhön. Vanhemmat täyttävät myös

lapsestaan huolijanan. Huolijanassa kysytään, onko vanhemmilla huolta lapsesta perheen tilanteen vuoksi. Janalle laitetaan ruksi siihen kohtaan, mikä kuvaa huolen määrää. (Väliaho & Vanttinen 2015, 19-20.) Vanhempien kanssa yhdessä pohdimme ryhmälle sopivaa kokoontumispäivää, jotta vanhemmat sitoutuvat sovittuun päivään ja saavat lapset tuotua vertaistukiryhmään. Päätimme yhdessä, että vertaistukiryhmän kokoontumispäivä olisi keskiviikko ja ryhmä alkaisi aina kello 16:00. Tämän ratkaisun aikataulusta teimme siksi, että lapset jaksaisivat vielä päiväkotipäivän jälkeen osallistua ryhmään. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu, että kello 17 jälkeen toteutuneissa ryhmissä lapset olivat jo väsyneitä. Aloituskeskustelussa vanhempia pyydetään tuomaan alkutapaamiselle lapsen vanha sukka. Vanhemmille ei vielä kerrottu, mitä sukalla aiotaan tehdä, mutta kerrottiin sitä tarvittavan yhteiseen tekemiseen aloituskerralla. Sukan tarkoituksena on poistaa jännitystä aloituskeskustelussa. (Väliaho & Vanttinen 2015, 11,20.)

Aloituskeskustelun jälkeen lähetimme vanhemmille sähköpostitse ryhmän alkamisen ajankohdan ja ryhmien tapaamiskerrat. Sähköpostissa mainitsimme mitä asioita vanhempien olisi hyvä huomioida ennen ryhmän alkua. Vertaistukiryhmä alkaa klo 16:00, joten vanhempia kehoitettiin antamaan lapsille välipalaa. Välipalan avulla lapset jaksavat olla vertaistukiryhmässä puolen tunnin ajan. Lapsille voi puhua vertaistukiryhmästä myös leikkiryhmänä, mikä voisi olla helpompi tapa lapsen ymmärtää mihin ollaan menossa. Sähköpostissa oli myös ohjaajien yhteystiedot ja päiväkotin osoite. Vanhempia pyydettiin ilmoittamaan esteestä, jos lapsi ei pääse vertaistukiryhmään paikalle.

6.2.1 Aloituskeskustelusta heränneitä kysymyksiä

Aloituskeskustelussa heräsi kysymyksiä identiteettisuojan säilymisestä vanhempien yhteisessä tapaamisessa. Joillekin vanhemmille ero oli vielä niin tuore asia, etteivät halunneet jakaa asiaa muiden eron kokeneiden kanssa. Päädyimme siihen ratkaisuun, ettemme voi velvoittaa vanhempia osallistumaan Tilli Toukka -vertaistukiryhmän yhteiseen toimintaan, joka on tarkoitettu myös vanhemmille. MLL:n koordinaattorin kanssa myös pohdimme sitä, että voisiko samaan aikaan Tilli Toukka -vertaistukiryhmän kanssa pitää vanhemmille omaa vertaistukiryhmää. Vanhemmat tarvitsisivat myös tukea omien tunteidensa läpikäymiseen.

Pohdimme alkutapaamisen askartelu tuokion toteuttamista siten, että kaikki halukkaat pääsevät luontevasti osallistumaan. Vanhempien keskinäisten välien ollessa huonot, askartelua voi olla haasteellista toteuttaa yhdessä eikä se edesauta askartelun tarkoitusta. Pohdimme voisiko askartelun sijaan vanhemmat tuoda lapselle ryhmään jonkin lapselle tärkeän esineen, kuten pehmolelun. Pohdimme myös sitä, että pystyvätkö vanhemmat lainkaan saapumaan aloituskerralle yhdessä.

6.2.2 Aloituskeskustelusta syntyneet muutokset ryhmän kulkuun

Poikkesimme Tilli Toukka-ohjaajan oppaan ryhmäkertamallista siten, että yhdistimme kertoja ja lyhensimme ryhmien määrän kymmenestä kuuteen kertaan. Tähän ratkaisuun päädyimme, koska aloituskerralla osa vanhemmista koki kymmenen vertaistuki tapaamiskertaa liian sitovaksi ajanjaksoksi. Yhdistimme ensimmäisen ryhmäkerran ja alkutapaamisen. Viidennen ja kuudennen kerran pidimme yhdessä, samoin viimeisen kerran ja vanhempien lopputapaamisen. Tilli Toukka-ohjaajan oppaan mukaisista kerroista jätimme pois kolmannen, seitsemännen ja kahdeksannen kerran. Valitsimme ryhmäkerroiksi ryhmän toiminnan kannalta lapsia parhaiten palvelevat toiminnot. Lasten ryhmärakenne vaikuttaa vertaistukiryhmän toimintaan. Tilli Toukka -vertaistukiryhmän kerroissa on määritelty kymmenen vertaistukiryhmä kertaa ja niiden lisäksi aloituskeskustelu, alkutapaaminen ja lopuksi vanhempien palaute keskustelu. Tilli Toukka -vertaistukiryhmän tapaamiskertoja olisi ohjeen mukaisesti kolmetoista kertaa, joka olisi perheille hyvin sitovaa. Päätimme ryhmän alkaessa seurata, mitkä toiminnot sopisivat meidän lapsiryhmälle parhaiten ja palvelevat lasten tarpeita tavoitteiden mukaisesti. MLL:n Porvoon koordinaattorin Jaana Dolkin mukaan tämä olisi hyvä, perheet huomioon ottava ajatus. Tilli Toukan perustaja Paula Väliaho Hyvinkään MLL:n yhdistyksestä antoi meille vapaat kädet ja luottamuksen muokata ryhmäkertoja meille sopiviksi hyvillä perusteilla.

6.3 Vertaistukiryhmän toteutus

Toteutimme vertaistukiryhmän kerran viikossa, kuuden viikon ajan, 31.10-3.12.2018 välisenä aikana. Vertaistukiryhmä kokoontui pääsääntöisesti keskiviikkoisin. Kaksi vertaistukiryhmäkertaa jouduimme vaihtamaan juhlapyhän vuoksi ja päiväkodin toiminnasta johtuvasta syystä. Muutoin kokoonnuimme päiväkotitiloissa.

6.3.1 Tutustuminen, ryhmäytyminen ja alkutapaaminen

Tilli Toukka -vertaistukiryhmän ensimmäinen tapaaminen 30.10.2018. Tavoitteena on tutustuminen ja ryhmäytyminen.

Kokoonnuimme ensimmäistä kertaa ryhmän kanssa kaikki yhdessä, lapset ja vanhemmat. Yhdistimme alkutapaamisen ja ensimmäisen ryhmäkerran. Alkutapaamiseen osallistui perheistä vain toinen vanhempi, joten pohdinta yhteisen askartelutuokion toteutuksesta oli turha. Esittelimme päiväkotitiloja perheille. Hanna otti vanhemmat omaan ryhmätilaan ja kertoi vertaistukiryhmän peruspilareista. Hän luki vanhemmille Tilli Toukka -sadun ja vanhemmat askartelivat samanaikaisesti lapsen vanhasta sukasta ”Öökkömönkiäiset” lapsilleen. Vanhemmille kerrottiin, että Öökkömönkiäiset toimivat lasten huolinukkeina ja turvana vertaistukiryhmän aikana. Vanhemmat pitivät Tilli Toukka -sadusta ja kuuntelivat sen mielellään. Tilli Toukka -sadun tarkoituksena on luoda vertaisuutta ryhmässä. Satuun lisätään jokaisella kerralla uusi osio ja satu kasvaa kerta kerralta pidemmäksi. (Väliaho, Vanttinen 2015, 36) Yhteisen keskustelutuokion jälkeen vanhemmat lähtivät pois ja lapset jäivät ryhmään.

Tämä sujui hyvin, sillä lapsilla oli mieluista tekemistä. Vanhemmista erotessa yhden lapsen sisarus halusi jäädä mukaan ryhmäämme ja päätimme että hän voi jäädä ryhmään, tämä oli positiivinen yllätys. Meidän mielestämme tämä järjestely tuki vertaistukiryhmään alun perin ilmoittautunutta lasta.

Ensimmäisellä tapaamisella tavoitteemme oli tutustua lapsiryhmään. Vanhempien ollessa Hannan kanssa toisessa ryhmätilassa, Sorella maalasi lasten kanssa yhteistä maalausta vesiväreillä. Jokainen maalasi lopuksi oman ”huolikiven” itselleen. Lapsilla oli hyvä ryhmähenki ja he juttelivat iloisesti keskenään vaikka eivät tunteneet toisiaan entuudestaan. Siirryimme yhteiseen tilaan Tilli Toukka- lorun avulla, muutimme laulun loruksi, jotta se olisi luontevampaa ensimmäisellä kerralla. Jokainen sai ottaa oman istuinalustan ja aloitimme toiminnan Hannan esitellessä itsensä lapsille ja lapset saivat kertoa oman nimensä. Rauhoituimme yhteiseen tilaan höyhenhengityksen avulla. Lapset silminnähdessä rauhoittuivat ja sanoivat että vatsassa tuntuu hyvältä. Lapset saivat valita sääkuvien avulla oman senhetkisen tunnetilan. Kaikilla lapsilla tunnetta kuvasti ukkonen. Tämä taisi kertoa jännityksestä. Myös kaverin valinta saattoi vaikuttaa omaan valintaan. (Liite 2)

Lapset saivat tutustua vanhempansa tekemään Ökkömönkiäiseen, jonka tarkoitus on olla lapsen turvana ryhmässä. Lapset ilahtuivat kovasti ja kysyivät, tekikö heidän vanhemmat otukset oikeasti. Lapset olivat todella onnellisen näköisiä ja tutkivat otuksia innokkaasti. (Liite 3) Sitten teimme yhteiset säännöt, johon kaikki lapset saivat sanoa jotakin. Säännöissä luki mm. ”ei saa potkia”, ”ei saa raivota”, eikä ”näyttää napaa”. (Liite 7) Sääntöjen laatimisen jälkeen tuntui, että lapset eivät jaksakaan enää istua paikallaan, joten päätimme alkaa puhalttaa saippuakuplia ja puhkoimme niitä kilpaa. Heitimme palloa ja leikimme ryhmätilassa yhdessä. Tarkoituksena oli saada toimintaa aikaiseksi, jotta lapset jaksaisivat istua lopputuokion ajan.

Kokosimme lapset istumaan omille paikoilleen ja Hanna luki lapsille Tilli Toukka -sadun ensimmäisen osan. Tämä herätti yhdessä lapsessa heti ajatuksia. Hän sanoi että ”minullekin on käynyt noin”, kun kerroimme Tilli toukan olevan eroperheen lapsi ja että toukalla on nyt kaksi kotia. Muilta lapsilta ei tullut mitään kommenttia, mutta he kuuntelivat erityisen tarkasti sadun. Sadun jälkeen rentouduimme rauhallista musiikkia kuunnellen ja teimme pallohierontaa lasten selkiin. Tämä oli lapsista mukavaa ja auttoi rauhoittumaan. Rentoutuksen jälkeen katsoimme uudelleen tunnetilat lasten kanssa sääkorttien avulla. Tunnetilat olivat muuttuneet isommilla lapsilla aurinkoiseen, eli hyvään oloon. Lapset kertoivat olon olevan nyt hyvä. Yksi lapsi halusi laittaa oman tunteensa sijaan Ökkömönkiäisen tunteen. Jokainen sai kertoa kivan asian ja Hanna kirjoitti ne lasten omiin hyvän mielen vihkoihin. Hyvän mielen vihko kulkee lasten mukana jokaisella ryhmäkerralla. Vihkoon on tarkoitus kerätä lasten omia hyvien mielen juttuja ja vihkoa voi täyttää kotonakin yhdessä vanhemman kanssa. Sorella antoi lasten valita tarrat omiin vihkoihinsa. Lopuksi Ökkömönkiäiset laitettiin nukkumaan ja odotamaan seuraavaa vertaistuki kertaa ja heille toivotettiin hyvää yötä. Istuintyö vietiin ta-

kaisin yhdessä ja poistuimme ”ei kenenkään maasta” yleiseen tilaan pukemaan ja odottamaan vanhempia hakemaan lapsia.

6.3.2 Tunteiden maalaaminen kehonkuvaan

Tilli Toukka -vertaistukiryhmän toinen tapaamiskerta 7.11.2018. Tavoitteena tunteiden tunnistaminen ja lupa tuntea.

Toisella tapaamiskerralla saimme ryhmään kaksi lasta lisää, jotka olivat edellisellä kerralla poissa. Ryhmään ensimmäistä kertaa tulleiden lasten äidit askartelivat lapsilleen omat Öökkömönkiäiset. Sorella teki yhden Öökkömönkiäsen lisää, näin myös lapsella, joka tuli yllättäen ryhmään oli oma turvapehmo. Askartelutuokion jälkeen vanhemmat lähtivät pois ja lapset jäivät meidän kanssa ryhmään reippaasti.

Lapset tekivät jonon ”ei kenenkään maan” ovelle ja menimme Tilli Toukka- lorun kanssa sisälle ryhmätilaan. Lapset hakivat istuinalustat ja valitsivat oman paikan ryhmästä. Totesimme yhdessä, ketä oli tullut paikalle ryhmään. Lapset muistelivat ohjaajien nimiä ja muistivat molempien nimet mainiosti. Sen jälkeen kertasimme lasten laatimat säännöt ja lapset saivat lisätä keksimänsä uudet säännöt. Säännöt laitoimme seinälle esille koko ryhmän keston ajaksi. Seuraavaksi katsoimme sääkartasta lasten senhetkisen tunnetilan. Lapset saivat vuorotellen käydä laittamassa seinälle omaa tunnetta kuvaavan sääkortin. Olimme huomanneet, että ensimmäisellä kerralla lapset laittavat sääkorteista ukkoskuvan. Pohdimme, kuvaako tämä lasten jännitystä ryhmään tulemisesta ja aloituksesta, vai matkivatko he toisiaan. Yksi lapsista ei halunnut omaa tunnettaan ollenkaan esille. Se ei haitannut, sillä annoimme hänen rauhassa tutustua ja katsella. Jatkoimme pohdintaa huolesta, ja keskustelimme minkä kokoisia huolia voi olla. Yksi lapsista kommentoi huolen olevan sama kuin ikävä. Suurimmalle osalle huoli oli outo käsite. Kerroimme esimerkkien avulla pikkuriikkisestä hiirenkokoisista huolesta, keskisuuresta koirankokoisesta huolesta ja isosta norsun kokoisesta huolesta. Tyhjä lappu kuvasti, ettei huolta ollut ollenkaan. Neljä lapsista laittoi huolen norsuun ja yksi koiraan.

Seuraavaksi lapset saivat omat Öökkömönkiäiset syliin ja luvan rutistella niitä. Lapset olivat iloisia nähdessään pehmot jälleen. Lapset saivat miettiä pehmoille ihan omat nimet, he nimesivät omat Öökkömönkiäiset: Tyttö, Raita, Kasper, hampurilainen ja Gorilla. Kerroimme lapsille, että aiomme maalata tunteita. (liite 4) Lapset jättivät Öökkömönkiäiset omalle istuintyynylle toiminnan ajaksi. Lapset siirtyivät valmistellun pöydän ääreen, jossa oli valmiina ihmisen ääriiviivat piirrettynä paperille. Aloimme keskustelemaan tunteista ja siitä minkä värisiä eri tunteet voisivat olla ja missä kehon eri osassa tunteet tuntuvat. Osallistimme lapsia pohtimaan itse minkä värisiä eri tunteet voisivat olla. Ensimmäinen käsittelemämme tunne oli viha. Vihan väriksi valitsimme mustan. Suurimmalla osalla viha tuntui kehossa niskan takana. Sitten pohdimme surua. Valitsimme surulle yhdessä sinisen värin. Suru tuntui lapsilla jaloissa, käsissä, ja päässä. Seuraavaksi pohdimme hyvää oloa ja valitsimme hyvälle ololle keltaisen

värin. Hyvä olo tuntui lapsilla kainaloissa, päässä, varpaissa ja jaloissa. Sitten keskustelimme ilosta, sille valitsimme punaisen värin. Ilo tuntui lapsilla päässä, mahassa ja koko vartalossa. Jätimme maalaukset kuivumaan omille paikoilleensa ja kaksi ensimmäistä kertaa ryhmään tullutta lasta saivat maalata oman huolikivensä. Kivet jäivät pöydälle kuivumaan. Hanna vei lapset pesemään käsiä, ja Sorella vastaanotti lapsia takaisin ryhmään puhallellen saippuakuplia, joita lapset saivat puhkoa. Lapset olivat tässä vaiheessa jo melko väsyneitä ja levottomia, eikä ollut ihme, sillä asiat, joita käsittelimme, olivat tunteita herättäviä. Saippuakuplien avulla lapsille annettiin mahdollisuus purkaa tunteitaan. Hetken leikittyään pyysimme lapset kokoontumaan omille paikoilleen ja ottamaan mukavan asennon. Laitoimme rauhallista musiikkia soimaan. Toisella ohjaajalla oli höyhen ja toisella pallo. Kävimme vuorotellen jokaisen lapsen kohdalla höyhenellä sivellen ja pallolla hieroen. Lapset nauttivat tästä kosketuksesta paljon ja toivoivat lisää. He silminnähdessä rentoutuivat paremmin, kun kävimme vuorotellen jokaisen lapsen kohdalla. Rentoutumisen jälkeen luimme lapsille Tilli Toukka-sadun. Annoimme levottomalle lapselle nystyräpallon, jotta hänkin rauhoittuisi kuuntelemaan satua. Apuohjaajalla on iso rooli lasten rauhoittelussa ja kannustaessa kuuntelemaan satua. Istumajärjestys on huomioitava, ennen kuin satu alkaa. Kaikille on annettava yhdenvertainen mahdollisuus sadun rauhalliseen kuunteluun. Vaihdoin satuhetken oppaasta poiketen vasta rentoutuksen jälkeen, koska lapset olivat valmiina rauhallisesti ja jaksavat kuunnella satua paremmin.

Sadun jälkeen lapset saivat pohtia tunteensa uudelleen sääkartan avulla. Jokainen kävi omalla vuorollaan laittamassa oman tunteensa seinälle. Melkein kaikkien tunteet olivat muuttuneet paremmiksi ja he uskalsivat laittaa oman tunteen, eikä samaa kuvaa kuin kaverille. Lapsi, joka ei alussa halunnut laittaa omaa tunnettaan esille, halusi nyt laittaa tunteensa ja se oli aurinko. Tämä oli iloinen palaute meille ohjaajille.

Tunteiden katsomisen jälkeen lapset hakivat huolikivet pois ja alkoivat jo olla todella levottomia ja väsyneitä. Voimmekin todeta, että tämä on pitkä aika lapsille, varsinkin päiväkotipäivän jälkeen. Huomasimme, ettemme voisi pitää lapsia kauempaa lapsia kauempaa tunteita herättävissä toiminnoissa. Lapset peittelivät omat Öökkömönkiäisensä sänkyyn. Tämän jälkeen lapset kävivät laittamassa omaan hyvänmielen vihkoon valitseman tarran ja kertoivat vuorotellen mukavan asian meille ja kirjoitimme asian lapsen omaan hyvänmielen vihkoon. Lopeitimme tuokion hiukan aikaisemmin kuin tavallisesti levottomuuden vuoksi ja menimme leikimään yhdessä yleiseen tilaan pois ”ei kenenkään maasta”. Leikimme vielä hetken yhdessä lasten kanssa ja menimme pukemaan, jotta lapset olisivat valmiina vanhempien tullessa hakemaan.

6.3.3 Savitöitä

Tillitoukka vertaistukiryhmän kolmas tapaamiskerta 14.11.2018, Tilli Toukka -ohjaajan oppaan mukaan neljäs kerta. Tavoitteena tunteiden tunnistaminen ja tunteiden käsittely.

Aloitimme valmistelut ajoissa, laitoimme kaikki Tilli Toukka -tavarat valmiiksi ryhmää varten. Toimintana meillä oli savitöiden tekeminen, pahan ja hyvän mielen olion muovaaminen. Saimme ryhmään vierailevaksi henkilöksi MLL:n koordinaattorin Jaana Dolkin.

Tällä kertaa emme päässeet aloittamaan ryhmää tavalliseen aikaan, sillä lapset tulivat kaikki vähän myöhässä. Mietimme ajan olevan perheille haasteellinen, koska lapset tulevat vertaistukiryhmään suoraan päiväkodista. Aloitimme toiminnan 10 minuuttia myöhemmin kuin tavallisesti, tämä on yhteisestä ryhmäajasta pois. Pyrimme kannustamaan vanhempia tulemaan ajoissa paikalle.

Siirryimme ryhmätilaan tutun Tilli Toukka -lorun mukaan ei ”kenenkään maalle”. Lapset hakivat istuintyyny ja asettuivat omille paikoille. Totesimme yhdessä, ketä lapsia oli tullut paikalle ryhmään, lapset huomasivat kahden lapsen puuttuvan ryhmästä. Sitten kävimme läpi sen hetkisen tunnetilan sääkorttien avulla. Lapset laittoivat auringonkuvan ja kertoivat, että on hyvä olo. Tämän jälkeen pohdimme yhdessä huolia. Muutimme suunnitellusti huolikiviä siten, että valitsimme pehmoisen kissa käsinuken, joka kiersi sylistä syliin ja pehmokissan avulla sai kertoa tai kuiskata huolensa, jos sellaista tunsu. Huolikivet aiheuttivat liikaa levottomuutta ja liikehdintää, päätimme muuttaa toiminnan rauhallisemmaksi pehmolelun avulla. Muistelimme, minkäkokoisia huolia voisi olla ja mikä se huoli oikein on. Lapset muistivat pienen huolen olevan hiiren kokoinen ja verrattavissa esimerkiksi, ”avainten hukkumiseen”. Keskipokoinen huoli oli koiran kokoinen ja verrattavissa esimerkiksi ”maitolasin kaatumiseen”. Isoin huoli oli norsun kokoinen ja verrattavissa esimerkiksi ”koiran katoamiseen”. Lapset saivat itse keksiä esimerkin huolen suuruudesta. Näin halusimme antaa ryhmän eri ikäisille ja eri tasoisille lapsille konkreettisen mallin hahmottaa huolta käsitteenä.

Kissa osoittautui paremmaksi vaihtoehdoksi. Kissa haluttiin jokaiseen toimintoon mukaan ja yksi lapsista keksi kissalle nimeksi Aurora. Otimme Ökkömönkiäiset nukkumasta laatikosta ja lapset esittelivät omat Ökkömönkiäisensä Jaanalle. Kysyimme lapsilta mikä olikaan Ökkömönkiäisen merkitys. Lapset kertoivat että ”nääh on meidän vanhempien tekemät” ja ” jos meille tulee ikävä”. Lapset kertoivat Jaanalle Ökkömönkiäisten nimet ja laitoimme ne istuintyynyille seuraamaan ja odottamaan toiminnan ajaksi. Kerroimme lapsille, että teemme savitöitä. Siirryimme savitöiden pariin. Jokainen sai oman palan savea ja kerroimme että savea saa kosketella, miettiä miltä se tuntuu käsissä ja tutustua rauhassa materiaaliin. Lapset pehmensivät savea käsillään ja autoimme tarvittaessa. Sitten kerroimme lapsille, että he saavat muovilla ensin pahan mielen olion. Yksi lapsista sanoi pahan mielen olion olevan olevan paha noita, yksi mietti olion olevan peikko ja Leijonakuningas Scar muistettiin pahana hahmona.

Yksi lapsista ehti ryhmään vasta kun olimme työstämässä savitöitä. Tämä aiheutti ryhmän rakenteen hajoamisen ja lapset tulivat levottomaksi. Tämä ei ollut ryhmän kannalta hyvä

asia, sillä alkupiirissä käsitellään senhetkistä tunnetilaa, kerrotaan huolista ja toiminnallisesta osuudesta lapsille. Myöhästynyt lapsi jäi tästä kaikesta pois. Lapselle kerrottiin samat ohjeet kuin muillekin lapsille ja hän alkoi tehdä omaa oliota. Lapset tekivät savesta mm. leopardin, tiikerin, puuman ja avaruusolion. Tämän jälkeen lapset saivat murskata olion ja käyttää siinä voimaa. Murskaaminen oli lapsista hauskaa, yksi lapsista istui saven päälle. Sen jälkeen annettiin ohjeeksi muovata hyvänmielen olio. Lapset muovailivat mm. lumiukon, nallen ja linnun. Lapset nauttivat muovailemisesta ja keskittyivät rauhallisesti tekemiseensä. Hyvänmielen oliot jätettiin kuivumaan ja lapsille kerrottiin, että nämä hahmot säästetään tulevaan tapamiseen maalausta varten. Pahanmielen olioon käytettiin vähemmän aikaa, kuin hyvänmielen olion työstämiseen. (Liite 5)

Seuraavaksi lapset menivät käsienpesulle ja sen jälkeen ryhmätilassa rauhoituttiin rentoutumishetkelle. Toinen ohjaajista silitti höyhenellä lapsia ja toinen pallolla. Tämän jälkeen luettiin Tillitoukan kolmannen ja neljännen kerran satu. Lapset kuuntelivat satua keskittyen. Sadun jälkeen lapset tulivat levottomaksi. Pohdimme, johtuiko levottomuus itse sadusta ja sadun sisällöstä, vai siitä että lapset olivat jo niin väsyneitä. Voi myös olla, että tunteet ja ajatukset, joita käsittelemme toiminnan kautta, ovat lapsille raskaita käsitellä ja se näkyy levottomuutena. Lapsilta kysyttiin, kumpi oli mukavampi tehdä, hyvänmielen vai pahanmielen olio. Kaikki lapset vastasivat, että oli hauskempi tehdä hyvänmielen olio. Sitten katsoimme sääkorttien avulla senhetkisen tunnetilan. Tunnetilat olivat muuttuneet puolipilviseen tai salaman kuvaan. Yksi lapsista ei laittanut korttia ollenkaan, koska hänen oli parempi olla toisen ohjaajan kainalossa rauhallisesti. Lopuksi otimme lasten omat hyvän mielen vihot esille ja pohdimme kivoja asioita, jotka kirjoitimme hyvänmielen vihkoon. Lapset halusivat piirtää omaan hyvänmielen vihkoon ”taikakynällä” hetken. Kun kaikki olivat valmiina, lapset peittelivät Öökkömönkiäisensä. Lapsille kerrottiin, kuinka mukava oli tavata ja että tavataan ensi viikolla uudelleen. Lapset veivät istuintyynyntä paikalleen ja lähdimme ”ei kenenkään maasta” pois toiseen ryhmätilaan pukemaan ja odottamaan vanhempia.

6.3.4 Vuodenaikarata

Tilli Toukka -vertaistukiryhmän neljäs tapaamiskerta 21.11.2018. Tilli Toukka -ohjaajan oppaan mukaan kuudes kerta. Tavoitteena toivon herääminen ja ajankulun ymmärtäminen

Ryhmäkerta sai yllättävän käänteeseen, sillä mennessämme tilaan, jossa olemme ryhmää pitäneet aikaisemmin ja joka on meille sovitusti varattu, saimmekin kuulla, että emme pääse ryhmään tilojen päällekkäisen varauksen vuoksi. Henkilökunta oli hyvin pahoillaan huonosta tiedonkulusta. Onneksi meillä oli tapana mennä tuntia aiemmin paikalle laittamaan ryhmätilaa kuntoon. Näin meille jäi aikaa tehdä hätäsuunnitelma. Päätimme kysyä Laurean tiloja käyttöömmä vertaistukiryhmän ajaksi. Soitimme tilan muutoksesta vanhemmille. Pohdimme ettemme peru ryhmäkertaa, tämän yllättävän tilanteen vuoksi. Aikataulullisesti tämä ei olisi ollut mahdollista, sillä joulun aika vaikuttaa perheiden tilanteeseen. Vaikka olimme suunni-

telleet ohjelman Päiväkoti Piccolon tiloissa, osasimme luoda samanlaisen ympäristön Laurean kampukselle. Teemana oli Vuodenaikarata ja olimme suunnitelleet eri vuodenaika pisteet etukäteen. Vuodenaikarata oli siten helppo toteuttaa paikan päällä. Syksyn pisteessä oli oranssi lakana, jonka päällä oli sieniä, sadeputket, käpyjä ja havuja. Talvipisteessä oli valkoinen lakana lumena, jonka päällä oli pumpulia lumipalloina ja pallovalot, joilla teimme pak-kashangen vaikutelman talvimaahan. Kevät pisteen teimme pöydän ääreen ja siinä oli liina, jossa oli kukka, pieni pupu ja taikapapuja, joita istutimme lasten kanssa yhdessä kevään merkiksi. Kesä pisteessä oli kukkaketo, kukkia ja lintu kuvastamassa kesää. (Liite 6)

Muutoksesta huolimatta lapset ehtivät ajoissa paikalle ja pystyimme aloittamaan ryhmän sovitussa aikataulussa. Lapsista oli jännittävää, kun olimme heille uusissa tiloissa, mutta he luot-tavaisesti ja reippaasti tulivat kanssamme luokkaan. Aloitimme ryhmäkerran suunnitellun rungon mukaisesti, emmekä antaneet muutoksen häiritä ryhmää.

Lapset ottivat itselleen istuintyyny ja valitsivat oman paikkansa. Kävimme läpi paikallaolijat ja kerroimme että olemme ”ei kenenkään maassa”. Se tarkoitti, että saa olla juuri sellainen kuin on ja saa tuntea juuri niin kuin tuntee. Tämän jälkeen kertosimme lasten tekemät ryhmäsäännöt. Lapset osaavat säännöt jo ulkoa. Yksi lapsista piti hyvin tärkeänä ”ei riehuta” kohtaa, toistamalla asiaa useasti. Tämän jälkeen kävimme tunteita sääkartan avulla vuorotellen. Suurimmalla osalla oli hyvä, aurinkoinen mieli. Yksi lapsista halusi olla ”Raimo-räiskä” ja halusi laittaa salaman kuvan taululle. Sääkartan jälkeen huolikissa Aurora tuli esiin ja lapset saivat vuorotellen kuiskata tai kertoa kissalle oman huolen. Kaikki lapset kuiskasivat jotakin Aurora-kissalle. Pidämme huolikissaa hyvänä asiana, sillä siinä ei tarvitse ääneen kertoa omaa huolta toisten kuullen, mutta huolen kertomiseen on kuitenkin mahdollisuus. Näin lapsi saa luvan ja mahdollisuuden sanoa oman huolensa jollekin, painamasta omaa mieltä. Otimme Öökkömönkiäiset peiton alta nukkumasta ja lapset olivat innoissaan nähdessään tutut kaverit. Kerroimme lapsille, että tällä kertaa toimintana on vuodenaikarata. Keskustelimme vuodenajoista yhdessä ja mietimme mikä vuodenaika tällä hetkellä on. Lapset keksivät hienosti oikean vuodenajan ja siirryimme yhdessä syksypisteelle. Jätimme Öökkömönkiäiset lapsen omalle istuintyynylle seuraamaan meidän touhuja.

Laitoimme luonnon äänistä musiikkia soimaan taustalle. Täten saimme luotua vielä syvemmän tunnelman. Syksypisteellä keskustelimme mitä syksyllä tapahtuu, vettä sataa, tuulee ja sieniä kasvaa. Lapset saivat sadeputkien avulla tehdä itse sateen ääntä konkreettisesti. Lapsia kiinnosti kovasti mitä sadeputkien sisälle on laitettu. Sadeputkien sisälle laitoimme riisiä ja käpyjä. Seuraavaksi siirryimme lasten kanssa talvipisteelle. Talvipisteellä revimme paperia ja heitimme paperisilpun yhdessä ilmaan lumisateeksi. Mietimme talvipuuhiä ja heittelimme pum-pulipalloilla toisiamme ja leikimme lumisotaa. Tämä oli lapsista todella kivaa ja he eläytyivät leikkiin hienosti. Lauloimme yhdessä lumiukkolaulun ja lopuksi teimme lumiukkojumpan. Saimme näin kaikki liikuttua ja energiaa purettua. Jumpan lopuksi lumiukko sulii ja lapset

oivalsivat lumiukon sulaneen kevään vuoksi. ” Aurinko kun paistaa, niin lumi alkaa sulaa”, sanoi yksi lapsista. Näin siirryimme luontevasti kevät pisteelle. Kevät pisteellä kuuntelimme linnunlaulua ja aloimme tutkia taikapapupurkkeja yhdessä. Kerroimme lapsille, että he saavat istuttaa jokainen oman pavun. Kevät on uudelleen syntymisen aikaa ja taikapapu on hyvä, konkreettinen esimerkki lapsille keväästä. Ajan kuluessa kasvi kasvaa ja he saavat itse hoitaa sitä. Valitsimme taikapavun siksi, että papu kasvaa nopeasti ja lapset saavat meille seuraavalla kerralla kertoa, miten kasvit ovat kasvaneet. Istuttaminen oli lasten mielestä jännittävää ja mukavaa. Tämä herätti myös paljon kysymyksiä. mm. ” kuka hoitaa kasvia, kun olen isällä” ja ”voinko ottaa kasvin mukaan”? Lapsille kerrottiin, että kasvista voidaan varmasti huolehtia, vaikka lapsi olisikin toisaalla. Viimeinen piste oli kesäpiste. Lapset huomasivat kukkakedon ja ottivat kukkia päähänsä. Keskustelimme kesästä ja kesällä tehtävistä asioista, kesä on iloista aikaa. Tilli Toukka -ohjaajan oppaan mukaan jonglööripallo esittää sirkusta ja iloa lapsille. Siirryimme kesästä pöydän ääreen askartelemaan jonglööripalloja. Laitoimme lapsen kämmeen palan kelmua ja sen päälle lapsen kämmenten verran riisiä. Kelmu suljettiin kiinni ja kelmupallo ujutettiin ilmapallon sisälle. Lapset saivat itse valita mieluisan värisen ilmapallon. Tämä oli haasteellinen tehdä ja lapset tarvitsivat paljon aikuisen apua tekemisessä. Lopuksi pallojen valmistuttua heittelimme niitä ja teimme erilaisia temppuja palloilla. Lapset pitivät omista palloistaan.

Tämän toiminnan jälkeen lapset menivät makaamaan kesäpisteen kukkakedolle ja aloitimme rentoutushetken rauhallisen musiikin soidessa taustalla. Toisella ohjaajalla oli pallo ja toisella ohjaajalla höyhen. Vuorotellen kävimme lasten luona joko sivelemässä höyhenellä tai hieromassa pallolla. Tässä kohtaa lapset rauhoittuivat ja nauttivat kosketuksesta pallon ja höyhenen avulla, osaa alkoi jo nukuttaa. Tällä kertaa halusimme tarjota mahdollisuuden pipirasvaukseen, joka on Tilli Toukan ohjaajan oppaan mukainen toiminto. Olimme tulleet lapsille tutuiksi ja päätimme että annamme mahdollisuuden piipien rasvaukseen. Menetelmä on Theraplaysta tuttu ja antaa mahdollisuuden lapselle hellään kosketukseen. Yksi lapsista halusi pipirasvaa, rasvasimme pienen pipin kädestä. Tämän jälkeen luimme Tilli Toukan viidennen ja kuudennen kerran sadun. Huomasimme että satu selkeästi kiinnosti lapsia, sillä he kuuntelivat todella tarkasti ja olivat ajatuksissaan sadun jälkeen. Olimme sadun jälkeen hetken hiljaa, jos lapsilta olisi herännyt joitakin kysymyksiä aiheesta. Emme halunneet painostaa lapsia puhumaan, jos he eivät itse tehneet aloitetta. Tämän jälkeen siirryimme rentoutuksesta istuintyynylle ja katsoimme senhetkisen tunteen sääkartan avulla. Tunteet olivat muuttuneet ukkoskuvasta aurinkoiseksi ja aurinkoisista pilviseen. Tämä samanlainen muutos on ollut edellisilläkin kerroilla. Sadun jälkeen mieliala on ollut mielestämme hiukan apeampi ja olemme pohtineet, johtuuko muutos sadusta. Yksi lapsista kysyi saako hän hyvänmielen vihon ja valita siihen tarran. Lapsi on hyvin oppinut ryhmän kulun ja halusi muistuttaa meitä tärkeästä asiasta. Kerroimme että vihko tuleeikin tällä kertaa myöhemmin, sillä vanhemmat tulevat mukaan ryhmään ja saavat kiertää vuodenaikaradan lasten kanssa yhdessä. Lapset saivat kertoa omal-

le vanhemmalleen mitä pisteillä tehtiin ja mikä vuodenaika oli kyseessä. Innokkaimmin lapset kertoivat vanhemmille istuttamastaan pavusta ja miettivät mikä olisi sopiva kasvupaikka pavalulle kotona. Vuodenaikaradan kiertämisen jälkeen lapset tekivät vanhemman kanssa yhdessä sirkusharjoituksen. Koska vain toinen vanhemmista pystyi osallistumaan tähän, emme pystyneet toteuttamaan Tilli Toukka -ohjaajan oppaan mukaista pyramidiharjoitusta, vaan sovelsimme tempua ja teimme toteutuksen mahdolliseksi kahdelle henkilölle. Lapsi meni vanhemman reisien päälle ja vanhempi piti omaa lasta käsistä kiinni ja kumpikin nojasivat taaksepäin. Kerroimme että vanhempi jaksaa kyllä kannatella lasta. Tämän jälkeen kokeilimme harjoitusta, jossa lapsi kaatuu selkään edellä vanhemman syliin ja vanhempi ottaa lapsensa kiinni. Toistimme että vanhempi jaksaa kannatella lasta. Viimeiseksi lapsi ja vanhempi kävelivät yhdessä, siten että lapsi tuli vanhemman jalkaterien päälle. Tämän harjoituksen jälkeen lopetimme ryhmäkerran ja lapset saivat valita mieluisen tarran vihkoonsa ja piirtää mieluisia asioita taikakynän avulla. Keskustelimme vanhempien kanssa ryhmän kulusta ja siitä, miten on ryhmässä sujunut. Vanhempien mielestä aika on haasteellinen, sillä moni on töissä vielä tuolloin, kun ryhmä 16:00 alkaa. Tämä kannattaa huomioida tulevaisuudessa, jos vertaistukiryhmä järjestetään.

6.3.5 Sadutus

Tilli Toukka -vertaistukiryhmän viides tapaamiskerta 28.11.2018. Tilli Toukka -ohjaajan oppaan mukaan yhdeksäs kerta. Tavoitteena oman tarinan kertominen.

Vertaistukiryhmä alkoi tavallista myöhemmin lasten myöhästymisien vuoksi. Siirryimme ”ei kenenkään maahan” tutun Tilli Toukka -lorun avulla. Yksi lapsista oli kiukkuinen ja väsynyt. Kun asetuimme omille paikoilleen, lapsi alkoi itkeä. Hän kertoi, että hänellä oli kova nälkä. Kerroimme että itku on yksi tunteista ja ryhmässä saa itkeä, jos itkettää. Lapsi istuutui toisen ohjaajan viereen ja rauhoittui. Katsoimme yhdessä paikalla olijat. Kävimme läpi lasten tekemät yhteiset säännöt ja mietimme mitä sellaisia asioita ryhmässä olisi, joita saa tehdä. Keksimme ryhmään uudet saa- säännöt. Lapsista oli mukava ajatella mitä ryhmässä saa tehdä, eikä pelkästään kielteisiä sääntöjä. Ryhmän saa- sääntöihin kirjasimme, että ”saa silittää kissaa”, ”saa olla rauhallisena”, ”saa pyöriä”, ”saa nauraa”, ”saa itkeä”, ”voi saada kavereita” ja ”saa kävellä”. (Liite 7)

Kävimme tämän jälkeen sääkartan avulla tunteita läpi. Yksi lapsista laittoi ukkosen kuvan ja sanoi että haluaa olla Raimo Räiskä. Toiset lapset laittoivat pilven kuvan. Otimme Öökkömönkiäiset niiden sängystä ja lapset herättivät ne seuraamaan ryhmän toimintaa. Kerroimme lapsille mitä tekisimme tänään. Ohjelmassa oli sadutusta ja hyvänmielen olion maalaamista.

Siirryimme toiminnalliseen osuuteen. Hanna otti sadutus pisteen ja Sorella hyvänmielen olioiden maalaus pisteen. Hanna otti yhden lapsen toiseen huoneeseen, jotta sadutus onnistuisi ilman häiriötekijöitä. Olimme laittaneet paikalle valmiiksi tunnekortit, joista lapsi sai valita

mieluisan kuvan sadun kertomisen tueksi. Hanna sanoi lapsille että ” nyt saat kertoa tarinan ja kirjoitan sen ylös juuri sellaisena kuin sen minulle kerrot”. Tarinoista tuli mielenkiintoisia ja hyviä. Lapset lähtivät sadutukseen mielellään mukaan.

Sadutuksen aikana toiset lapset maalasivat hyvänmielen olioita Sorellan kanssa, jotka he olivat kolmannella kerralla muovanneet ryhmässä. Lapset muistivat oman hyvänmielen olionsa ja maalasivat hahmot mieluisaksi. Hahmojen maalaamisen jälkeen jäi vielä aikaa muovailuun, näin ollen toiminta pysyy koko ajan rauhallisena. Muovailu rauhoittaa selkeästi ryhmän lapsia ja he alkoivat keskustella keskenään, kun saavat siihen mahdollisuuden rauhallisella tekemisellä. Lapset kyselivät toisiltaan muovailun ohessa, millaisia satuja toiset lapset olivat keksineet.

Toiminnallisen osuuden jälkeen siirryimme kuuntelemaan Tilli Toukka- satua. Yhden lapsen ollessa levoton, hän siirtyi omaan rauhaan sohvalle kuuntelemaan satua. Rentoutus jäi tällä kertaa väliin, sillä aika ei riittänyt siihen. Emme halunnet keskeyttää lasten keskustelua, sillä koimme sen olevan erittäin tärkeää. Lapset kuuntelevat satua mielellään ja kertoivat sen olevan hyvä. Satu kiinnosti lapsia ja herätti jälleen keskustelua. Sadussa kerrottiin siitä, kuinka Tilli Toukalla on äidin luona ikävä isää ja isän luona taas ikävä äitiä. Yksi lapsista sanoi, että mulla on ”tylsää molemmissa kodeissa”. Keskusteltuamme asiasta enemmän, saimme selville, että tylsä tunne johtuu ikävästä. Juuri niin kuin Tilli Toukka- sadussakin Tilli Toukka ikävöi toista vanhempaa. Yksi lapsi sanoi, että hänellä on sama tunne ja oli alakuloisen oloinen. Keskustelimme että ajan myötä tunne helpottaa, niin kuin Tilli Toukka- sadussakin kerrottiin, eivätkä vaikeat aikuisten asiat ole lasten asioita. Lapset pohtivat, että on tärkeää, kun äidin tai isän saa puhelimella kiinni, kun ikävä tulee. Aiheesta syntyi syvälinen keskustelu, jossa lapset kertoivat hyvin henkilökohtaisia asioita ja tunteita, mutta niitä emme tähän avaa lasten yksityisyyden suojaamiseksi.

Katsoimme sääkorttien avulla senhetkisen tunnetilan. Ukkosen kuvan laittanut lapsi laittoi auringon kuvaamaan hyvää tunnetta. Muut laittoivat pilvenkuvan ja auringonkuvan. Kuvista voimme päätellä, että lapsilla oli hyvä olo.

Otimme lasten omat hyvänmielen vihot esiin ja kirjoitimme ylös jokaisen lapsen hyvänmielen asian, jos sen halusi meille kertoa. Vihkoon lapset saivat piirtää ”taikakynällä” mitä itse halusivat ja liimata omaan vihkoon valitsemansa tarran. Yksi lapsi oli ryhmässä viimeistä kertaa ja huomiomme hänet lukemalla Tilli Toukka- sadusta viimeisen kohdan ja kerroimme lapsille, että tämä lapsi on viimeistä kertaa vertaistukiryhmässä. Lapsi sai kaikki omat tekemänsä työt ja tunnetila kartan itselleen. Lisäksi olimme tehneet lahjapussin, jossa oli yllätyksiä kiitokseksi yhteisestä toiminnasta. Lapsen vanhempi ei pääse viimeiselle tapaamiskerralle, joten kävimme hänen kanssaan palautteen vertaistukiryhmästä yhdessä, kun muut lapset olivat lähteneet kotiin. Vanhempi oli tyytyväinen ryhmään ja kertoi että lapsi puhui ryhmästä kotona

paljon. Vertaistukiryhmästä oli tullut lapselle tärkeä ja se oli herättänyt kotona lapsessa tunteita. Vanhempi kertoi, että luotti ohjaajien ammattitaitoon ja toivosi tämänkaltaisia vertaistukiryhmiä lapsille pidettävän enemmän. Saimme kiitokset siitä, kuinka otimme jokaisen lapsen vastaan ja huomioimme yksilönä.

Tämä oli tähän saakka pidetyistä vertaistukiryhmä kerroista toimivin ja rauhallisin. Uskomme tämän johtuvan siitä, että jaoimme toiminnan lapsiryhmän kesken. Lapsilla oli tilaa omaan keskusteluun ja mielekästä tekemistä. Ajankäytössä olisi huomioitava lasten senhetkiset tarpeet ja toimittava sen mukaisesti, vaikka osa toiminnoista jäisi pois.

6.3.6 Ryhmän päättäminen ja lopputapaaminen

Tilli Toukka -tapaaminen kuudes kerta 3.11.2018. Tilli Toukka -ohjeen mukaan kymmenes tapaamiskerta ja vanhempien lopputapaaminen. Tavoitteena lasten kanssa Tilli Toukka -matkan kertaaminen ja ryhmän päättäminen ja vanhempien kanssa lapsen hyvinvoinnin tukeminen Tilli Toukan keinoin.

Tämä vertaistukiryhmäkerta vaihdettiin itsenäisyyspäivän vuoksi maanantailla. Koska tämä tapaamiskerta oli viimeinen, halusimme varmistaa, että kaikki pääsisivät paikalle. Tämän tapaamiskerran tarkoitus oli pelaila ja leikkiä lasten kanssa. Tarjosimme mehua, glögiä ja pipareita. Päivän muutoksesta huolimatta vain kaksi lapsista pääsi tulemaan paikalle, sillä päiväkotien joulujuhlat vaikuttivat perheiden ohjelmaan. Yhdessä leikkasimme lasten omat sääkartat, jotka olimme tulostaneet lapsille muistoksi, yhdessä sadutus tarinoiden kanssa liimasimme ne pieneen kirjaan jokaiselle omaksi muistoksi vertaistukiryhmästä. Pelasimme lasten kanssa yhdessä pelejä ja keskustelimme niitä näitä. Lapset nauttivat silminnähden yhdessäolosta ja siitä ettei ollut kiire mihinkään. Luimme Tilli Toukka -sadun viimeisen osuuden pöydän ääressä. Tarkoituksena tällä tapaamiskerralla oli muistella lasten kanssa yhteistä matkaa ja halusimme toteuttaa sen tällä tavalla lasten toiveet huomioiden. Lapset ovat toivoneet, että voisimme leikkiä ja pelata yhdessä. Pöydän ääressä keskusteltaessa keräsimme lapsilta palautteet, mitä he ovat pitäneet Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä. Palautteen saimme konkreettisemmaksi piirtämällä naamankuvat, joihin lapsi sai laittaa rastin haluamaansa kohtaan. Olimme pyytäneet vanhempia tulemaan aiemmin, koska olimme yhdistäneet tähän tapaamiskertaan lopputapaamisen. Joimme yhdessä glögiä, keskustelimme ryhmässä olemisesta ja siitä, miten vanhemmat ovat ryhmän kokeneet. Vanhemmat täyttivät palaute-laput meille loppuarviointia varten. Vanhemmat olivat tyytyväisiä ryhmään ja harmittelivat ryhmän loppumista. Lopuksi lapset saivat omat tehdyt työt ja yllätyspussit kotiin viemiseksi.

6.4 Palaute vertaistukiryhmästä

Keräsimme viimeisellä kerralla palautteen Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä vanhemmilta. Vanhempia pääsi paikalle kaksi. Yhdeltä perheeltä oli palaute kysytty edellisellä kerralla, koska hän ei päässyt tähän tapaamiseen. Yhdeltä perheeltä palaute kysyttiin sähköpostitse.

Lapsilta palaute kerättiin Tilli Toukka-palautelapun avulla lasta haastattelemalla. Lasten oli vaikea vastata palautelomakkeen kysymyksiin, joten teimme lapsille konkreettisemmän mallin hymynaamoista, joihin lapsi sai itse rastittaa valitsemansa ilmeen. Suurin osa vastasi kysymyksiin “en muista” tai “en mä tiedä”. Keskustelemalla lasten kanssa vapaammin aiheesta löytyi vastauksia joihinkin kysymyksiin. Lasten mielestä kivointa oli tehdä pahan mielen oliot, murskata ne ja sen jälkeen tehdä hyvän mielen oliot. Taikapavun kasvattamien oli lasten mielestä mieluista. Lapsista oli hauska seurata taikapavun kasvua. Yksi lapsi kertoi, että “mä laitoin sen vessanpönttöön, niin se kasvoi niin paljon yöllä”. Ryhmässä lapset kertoivat saaneensa uusia kavereita. Lapset olisivat mielellään enemmän muovailleet tai tehneet savitöitä. Yksi lapsista olisi halunnut viettää Halloweenia ryhmässä. Lasten mielestä ryhmässä oli kivaa. Lapset olisivat palautteen mukaan halunneet vielä tulla Tilli Toukka -vertaistukiryhmään. Tylsintä lasten mielestä Tilli Toukka -vertaistukiryhmässä oli olla “vaan sisällä” ja “odottaa” ja “sääjutut”.

Vanhempien mielestä lapsen osallistuminen Tilli Toukka -vertaistukiryhmään sujui hyvin. Lapset odottivat vertaistukiryhmää joka viikko. Lasten näkökulmasta alussa vertaistukiryhmään tehdyt tavoitteet toteutuivat.

Vanhempien näkökulmasta alussa asetetut tavoitteet täyttyivät. Ilmapiiri koettiin turvalliseksi alusta alkaen. Havaittavaa hyötyä lapsille on ollut se, että lapsi näkee muitakin lapsia ketkä ovat samassa elämäntilanteessa. Yhden lapsen vanhempi kertoi, että lapsi osaa kertoa hyvin, jos surettaa ja miltä suru näyttää. Lasten eroryhmiä toivottiin jatkossakin pidettävän.

6.5 Arviointi Tilli Toukka -vertaistukiryhmästä

Ryhmärakenne selviää ohjaajille vasta lapsiryhmän alkaessa, joten on tärkeää pysyä muuttamaan toimintaa, siten että se olisi lapsille mieluisaa. Tilli Toukka -vertaistukiryhmässä lapset olivat väsyneitä päiväkotipäivän jälkeen ja se teki heistä levottomia. Lapset eivät jaksaneet istua kauaa paikoillaan ja keskittyä kuuntelemaan. Tämän takia jätimme pois joitakin osuuksia ohjaajan oppaan toiminnoista ja keksimme toiminnallisia vaihtoehtoja eri tilanteisiin, odotushetkiin ja siirtymisiin.

Toiminnoissa oli paljon siirtymätilanteita ja totesimme niitä olevan liikaa tälle ryhmälle. Siirtymätilanteet aiheuttivat lapsille levottomuutta. Muutimme toimintaa, ettei turhia siirtymiä lapsille tulisi. Esimerkiksi jätimme huolikivet pois ja otimme tilalle Aurora-kissan, joka oli pehmolelu. Huolikivien avulla lapset laittoivat oman huolikivensä huolta kuvaavan kuvan päälle vuorotellen. Toiminnassa lapset nousivat ja liikkuivat pitkin huonetta ja heidän oli vaikea istua takaisin paikalleen huolikiven laittamisen jälkeen. Aurora-kissa puolestaan kiersi istumapaikoilla lapselta toiselle ja lapset saivat joko sanoa huolensa ääneen tai kuiskata huolensa kissalle. Tämä rauhoitti yhteistä hetkeä huomattavasti.

Höyhenhengitys oli mukana tarpeen mukaan, muttei säännöllisesti joka kerralla. Lasten ollessa levottomia, he eivät jaksaneet keskittyä hengitysharjoitukseen. Paikallaolijat kävimme sanallisesti läpi, emme nimilaulun avulla, mikä on oppaassa mainittu. Ryhmälle oli helpompaa puhuminen kuin laulaminen. Pipirasvausta emme toteuttaneet kuin kerran, koska se ei tuntunut luontevalta muilla kerroilla. Jätimme karkin pois kokonaan ja otimme tilalle tarrat, jotka lapset saivat liimata vihkoon. Mielestämme tarra sopi tilanteeseen paremmin. Vaihdoin toiminnan järjestystä siten, että Tilli Toukka-satu luettiin vasta rentoutuksen jälkeen. Lapset jaksoivat silloin keskittyä paljon paremmin satuun. Huomasimme, että satu herätti lapsissa paljon ajatuksia ja he saattoivat olla jonkin aikaa omissa ajatuksissaan. Annoimme mahdollisuuden lasten omaan mietiskelyyn, pitämällä hiljaisen hetken sadun jälkeen. Jos lapset halusivat keskustella sadun herättämistä tunteista, meillä oli siihen aina aikaa. Välillä satu saattoi herättää hyvin mielenkiintoisia ja herkkiä asioita, joista yhdessä keskustelimme.

Ennen vertaistukiryhmän alkua olimme pohtineet Öökkömönkiäisten merkitystä lapsille ja oliko se tarpeellinen vai olisiko parempi vaihtoehto lapsen oma pehmolelu tai muu vastaava. Vertaistukiryhmän aikana huomasimme, että Öökkömönkiäiset olivat lapsille todella tärkeitä ja ne toivat lapsille turvaa aivan kuten oppaassa oli mainittu. Aurora-kissa toimi myös monelle lapselle turvana ryhmässä olon aikana. Olemme pohtineet, ettei ryhmää mielestämme voi lähteä ohjaamaan ilman pitkäaikaista kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta. Vertaistukiryhmässä tulee vastaan vaativia ja herkkiä tilanteita. Ohjaajilla tulisi olla kykyä osata käydä asiat sensitiivisesti läpi lapsen parhaaksi. Lapset ovat vertaistukiryhmässä erilaisia, joten oikeanlainen lasten kohtaaminen on tärkeää. Ohjaajalla tulee olla myös taitoa ottaa lapsen tunteet vastaan. Tämän takia on tärkeää, että ohjaajat ovat ammattitaitoisia. Jätimme toiminnoista osan pois, jos lasten kanssa heräsi tärkeitä aiheita, mistä he halusivat keskustella. Lapsille keksittiin myös vaihtoehtoisia tapoja osallistua tarvittaessa, kuten sohvalla toisen ohjaajan kanssa kuunnella satua. Joustaminen ja suunnitelman muuttaminen tarpeen tullen oli myös tärkeää.

Huomasimme, että vertaistukiryhmä vie paljon aikaa. Vanhemmille lähetettiin jokaisen ryhmäkerran jälkeen palautetta vertaistukiryhmäkerrasta sähköpostitse. Jokainen vertaistukiryhmäkerta suunniteltiin erikseen ja materiaalit valmisteltiin. Ennen vertaistukiryhmän alkua, ryhmätila valmisteltiin ryhmälle valmiiksi ja ryhmäkerran jälkeen ryhmätila purettiin Tilli Toukka-vertaistukiryhmän materiaaleista. Oli hyvin tärkeää olla ajoissa ennen vertaistukiryhmäkerran alkua, koska sillä tavalla pystyi varmistamaan vertaistukiryhmälle rauhallisen alun. Ymmärrämme että vertaistukiryhmiin on hankala saada vapaaehtoisia ohjaajia, työn vaatavuuden, vastuullisuuden ja taloudellisen korvauksen puutteen vuoksi. Kati Riihelä on opinnäytetyössään tutkinut Tilli Toukka -vertaistukiryhmän ohjaajien kokemuksia. (Riihelä 2015, 80.)

Vertaistukiryhmälle aika oli haasteellinen, vaikka siitä oli sovittu etukäteen. Perheille oli vaikea ehtiä klo 16:00, mutta kovinkaan paljoa myöhempää ei tämän kaltaista toimintaa voi järjestää, koska lapset ovat silloin väsyneitä. Vertaistukiryhmä kestää 1,5 tuntia, joten aika on pitkä. Pohdimme, olisiko ryhmä parempi olla viikonloppuisin vai päiväkodin aikana. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että päiväkotiaikana ei olisi hyvä lasten eriarvoistumisen ja kaverisuhteiden takia. Perheiden sitoutuminen kymmeneen kertaan oli osalle perheistä liikaa ja nämä kuusikin kertaa oli haasteellista. Tämäkin jakoi vanhempien mielipiteet. Omasta mielestämme kymmenen kertaa on paljon, ihan oman sitoutumisenkin kannalta.

7 Eettisyys

Lasten vertaistukiryhmän toiminnan tarkoituksena oli antaa lapsille tunnetyökaluja vanhempien erotessa, lisäksi toiminnassa tuettiin koko perhettä. Ennen vertaistukiryhmän alkua ryhmälle oli haettu tarvittava lupa ja tehtiin sopimus yhteistyöstä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa. Sopimus sisälsi myös lasten vakuutuksen vertaistukiryhmän aikana. Vertaistukiryhmä toteutettiin Tilli Toukka-ohjaajan oppaan mukaisesti sovellettuna meidän lapsiryhmämme tarpeisiin. Tilli Toukka-ohjaajan oppaan mukainen ryhmärakenne, joka koostui alkuvirtäytymisestä, toiminnallisesta osuudesta ja ryhmän lopetuksesta toteutuivat samaa kaavaa noudattaen, joka ryhmäkerralla. Tilli Toukka -vertaistukiryhmä perustuu viiteen peruspiilariin, joita ovat arki, rutiinit, kosketus, tunteet, positiivinen palaute sekä toivo. (Väliaho & Vääntinen 2015, 9, 24.) Toteutimme vertaistukiryhmän peruspilarit huomioiden.

Kohtelimme vertaistukiryhmän lapsia kunnioittavasti, sensitiivisesti ja yksilöllisesti. Toiminta-ajatuksena Tilli Toukka-vertaistukiryhmässä on turvata onnellinen lapsuus, arvostaa lapsuutta, vanhempien yhdenvertaisuus, sekä eettisyys. Tilli Toukka -toiminnassa luodaan toivoa tulevaan, niin lapsille kuin vanhemmillekin. (Väliaho & Vääntinen 2015, 72-73.) Olemme toimineet opinnäytetyössämme ihmisarvoa kunnioittaen. Ihmisarvon kunnioittamisen tulee olla lähtökohdana, kun tietoa hankitaan ja tutkitaan. Vanhemmille annettiin mahdollisuus päättää haluavatko he osallistua kyseiseen toimintaan tai tutkimukseen. Vertaistukiryhmään osallistuminen oli vapaaehtoista ja sen sai keskeyttää halutessaan. Vanhemmat ilmoittautuivat itse ryhmään ja laativat sopimuksen ohjaajien kanssa. Vanhemmille kerrottiin avoimesti mitä toiminta pitää sisällään ja mitä tietoja kerätään. Vertaistukiryhmään osallistujille oli tärkeää tietää, että heidän kanssaan tehdään sopimus, mitä se koskee, mitä tietoja heille annetaan ja mitä riskejä siihen liittyy (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 25).

Olemme toimineet ryhmässä rehellisesti ja kertoneet toiminnasta avoimesti perheille. Vertaistukiryhmästä kerätty palaute on käsitelty objektiivisesti ja juuri niin kuin se on kirjoitettu tai sanottu. Palaute on suurelta osin kerätty Tilli Toukka -vertaistukiryhmän ohjeiden mukaisesti, lisäksi teimme oman hymynaamapalautteen. Lapset saivat piirtää rastin sen ilmeen päälle, joka kuvasti heidän tunnetilaa vertaistukiryhmästä. Tämä tehtiin lasten oman ilmaisun helpottamiseksi. Vertaistukiryhmässä on kunnioitettu salassapitosääntöjä eikä perheiden ja

lasten henkilötietoja ole ilmoitettu eteenpäin. Lapsia ja perheitä koskevia asiakirjoja säilytettiin asianmukaisesti lukitussa kaapissa ja tuhottiin vertaistukiryhmän päätyttyä. Vanhemmille kerrottiin ennen vertaistukiryhmän alkua, että vertaistukiryhmän toiminnasta tehdään opinnäytetyö. Opinnäytetyössä ei kerrota osallistujien nimiä eikä sukupuolta, vaan asioista kerrotaan yleisesti. Perheiden anonymiteetista huolehditaan kaikin puolin. Perheille oltiin alusta saakka avoimia ja kerrottiin ennen vertaistukiryhmän alkua toiminnan tarkoitus ja tavoitteet. Vertaistukiryhmässä otettiin huomioon molempien vanhempien mielipiteet ja yhteinen suostumus lapsen osallistumisesta vertaistukiryhmään. Vertaistukiryhmässä vallitsi avoin ilmapiiri vanhempia ja lapsia kohtaan. Vanhemmille annettiin jokaisen ryhmäkerran jälkeen palaute toimintakerrasta sähköpostitse.

8 Pohdinta

Opinnäytetyömme toteutimme lasten näkökulmasta. Omassa työssämme varhaiskasvatuksessa olemme huomanneet, millaisia muutoksia lapset kokevat vanhempien erotessa. Mielestämme lapsia pitäisi huomioida ero tilanteissa entistä enemmän, etteivät lapset jäisi yksin omien tunteidensa kanssa. Koimme Tilli Toukka -vertaistukiryhmän erittäin hyödylliseksi eron kokeneille lapsille. Vertaistukiryhmässä huomasimme selkeän positiivisen muutoksen lasten tunteiden käsittelyssä. Lapset alkoivat puhumaan vapaammin tunteistaan ryhmäkertojen edetessä ja kertoivat omista tunteistaan myös kotona. Lapset kokivat yhdenvertaisuutta puhuessaan muuttuneista perhetilanteista ja omista kokemuksista vanhempien eroista. Saimme todeta lasten positiiviset reaktiot vertaisuudesta. Yllättävää meille ohjaajille oli se, kuinka nopeasti toisilleen vieraat lapset ryhmäytyivät keskenään ja olisivat toivoneet vertaistukiryhmän yhä jatkuvan.

Tilli Toukka -satu oli lapsille tärkeä ja he pitivät siitä paljon. Satu kiinnosti ja herätti lapsissa ajatuksia. Usein sadun jälkeen lapset olivat mieteliään oloisia ja kertoivat että heillä oli samanlaista kotona. Mielestämme satu on olennainen osa Tilli Toukka -vertaistukiryhmää. Sadun vaikutus lapsiin yllätti meidät positiivisesti. Vaihdoin sadun paikkaa alkuperäisestä ryhmäkaavasta poiketen, sillä mielestämme se sopi paremmin rentoutuksen jälkeen, kun lapset olivat muutenkin rauhoittuneet omille paikoilleen. Pidimme tarkoituksella sadun jälkeen pienen hiljaisen hetken ja annoimme tilaa lasten omille ajatuksille. Ryhmän alkaessa mietimme, miten lapset suostuvat jäämään ilman vanhempia ensimmäisellä tapaamiskerralla vertaistukiryhmään. Saimme huomata, että lapset kokivat meidät turvallisiksi aikuisiksi ja jäivät mielellään meidän kanssa. Saimme luotua lasten kanssa luottamuksellisen suhteen. Mielestämme päiväkotiympäristö sopii hyvin tämänkaltaisen ryhmän toimintaan, lasten helpompi tulla heille tutun näköiseen ympäristöön.

Lasten ikä on juuri sopiva tämänkaltaiseen luovaan ja leikinomaiseen vertaisryhmä toimintaan. Lasten ominainen tapa käsitellä asioita on leikin ja taiteen keinoin. Toiminnan pitää olla lapsia kiinnostavaa, innostavaa ja muokattavissa lasten tarpeita vastaavaksi. Tilli Toukka -

vertaistukiryhmä on tarkoitettu 4-6-vuotiaille lapsille ja mielestämme tämä on hyvä kohde-ryhmä, sillä lapset ovat tottuneet olemaan päiväkodin ryhmässä ilman vanhempia. Lasten kielellinen kehitys ja muisti on jo kehittynyt ja he pystyvät käsittelemään asioita toisten kanssa. Viestintä vanhempien kanssa sujui alusta alkaen luontevasti, koimme sen hyvin tärkeäksi. Tämä saattaa johtua meidän molempien työkokemuksesta lapsiperheiden kanssa. Aloitushaastattelussa tapasimme perheet ensimmäisen kerran. Hyvä alkua yhteistyölle oli tavata vanhempien kanssa henkilökohtaisesti ennen ryhmän alkua. Näin vanhemmat saivat tutustua meihin ohjaajiin ensin ja kuulivat vertaistukiryhmän kaaresta. Vanhemmilla oli lapset mukana alkuhaastattelussa, joka varmasti helpotti lasten aloitusta ryhmässä.

Vertaistukiryhmän lapset hyötyvät Tilli Toukan antamista tunnetyökaluista jatkossakin uusissa elämäntilanteissa. Tunteiden käsitteleminen ei liity vain vanhempien eron aiheuttamiin tunteisiin, vaan tunteisiin ylipäätään. Surun, vihan, ikävän ja ilon tunteet kuuluvat elämään ja lapset opettelevat näiden tunteiden kanssa toimeen tulemistä. Vertaistukiryhmän kulku oli suunniteltu antamaan lapsille toivoa tulevasta ja se näkyi toimintakertojen aikana. Lapset pääsivät käsittelemään suuria tunteita ja se näkyi lasten käytöksessä väsymyksenä tai riemahaantumisena. Usein jouduimme rauhoittamaan toiminnan jälkeen tilannetta ja jättämään jonkun toiminnoista pois turhautumisen vuoksi. Tilalle keksimme senhetkiseen tilanteeseen sopivaa toimintaa, joka usein rauhoitti lapset. Kuuntelimme lasten omia toiveita ja pyrimme niistä osan toteuttamaan, että lapsille jäi hyvä mieli heidän huomioimisesta. Uskomme että tämä oli yksi syy, miksi ryhmädynamiikka toimi niin hyvin.

Haasteeksi koimme sopivan ajankohdan löytämisen päivästä vertaistukiryhmän ohjaamiselle, jotta se palvelisi parhaiten lapsia ja vanhempia. Vertaistukiryhmän ohjaaminen paljon muutakin, kuin lapsiryhmän ohjaamista. Aikaa kului paljon viestintään vanhempien kanssa, dokumentointiin, suunnitteluun ja valmisteluun. Tilli Toukan -ohjaajan opas on pitkä ja toistaa paljon samoja asioita. Vaikka molemmat olimme käyneet ohjaajakoulutuksen, jouduimme perehtymään materiaaliin usein. Lapsiryhmämme ollessa aktiivinen, koimme jatkuvat siirtymätilanteet haasteeksi. Muutimme tämän vuoksi ryhmäkertojen kaarta ja jätimme pois turhaa levottomuutta aiheuttavia toimintoja. Mielestämme tämänkaltaista lasten vertaistukiryhmää ei tulisi lähteä ohjaamaan ilman pitkäaikaista kokemusta lapsiryhmän ohjaamisesta. Vertaistukiryhmässä on huomioitava jokaisen lapsen temperamentti- ja persoonallisuustyypit, osattava ennakoita ja käsitellä haastaviakin tilanteita. Ohjaajien on oltava sensitiivisiä kuulemaan lasten todelliset tarpeet ja oltava aidosti läsnä koko ryhmäkerran ajan.

Opinnäytetyön myötä olemme oppineet, miten ero todellisuudessa vaikuttaa lasten elämään. Lapset kokevat paljon muutoksia elämässään, eivätkä välttämättä näytä todellisia tunteita omille vanhemmilleen. Lapset haluavat olla omien vanhempiensa silmissä reippaita, vaikka he pohtisivat suuria asioita itsekseen. On ymmärrettävää, että vanhemmat ovat omista mieltettävyydestään eron myötä ja se on murros vanhemmillekin. Olemme pohtineet kuinka hyvä olisi, jos

vanhemmille olisi samaan aikaan oma vertaistukiryhmä eron aiheuttamien tunteiden käsitte-
lyyn. Tästä hyötyisi koko perhe. Toivottavaa olisi, että lapsi- ja perhepalvelut olisivat matalan
kynnyksen palveluita ja helposti saatavilla. Vanhempien pitäisi saada tukea ja apua ennen
kuin parisuhteen tila ajautuu eroon, joka on äärimmäinen ratkaisu parisuhteen ongelmiin.
Lasten eroryhmiä on yhä liian vähän kysyntään nähden, eivätkä kaikki tukea tarvitsevat lapset
pääse ryhmiin. Koska erosta aiheutuu lapselle usein suuria elämänmuutoksia, olisi hyvä, jos
niistä voisi keskustella turvallisten aikuisten kanssa ja saada vertaistukea saman ikäisiltä lap-
silta.

Kokonaisuutena opinnäytetyön prosessi on ollut pitkä, mutta antanut meille paljon uudenlais-
ta osaamista. Olemme molemmat saaneet uusia näkökulmia ja toimintamalleja omaan työhön
lasten kanssa. Opinnäytetyöstä tuli laajempi, kuin alun perin suunnittelimme. Opinnäytetyön
edetessä ja teoria taustaa tutkiessa saimme tukea omille havainnoillemme siitä, että lapset
reagoivat eroon viiveellä. Osalla vertaistukiryhmän lapsista vanhempien erosta oli kulunut jo
pidemmän aikaa. Lasten reaktiot olivat kuitenkin samankaltaisia. Kaikilta lapsilta tuli esille
ikävä toista vanhempaa kohtaan, vaikka erosta olikin kulunut jo pidemmän aikaa. Lasten ker-
tomuksissa tuli myös selkeästi esille kulkemisesta kahden kodin välillä. Halusimme tuoda las-
ten näkökulmaa opinnäytetyömme teoria taustassa esille.

Lähteet

Painetut

Berry, K. Danquah, A. & Wallin, D. 2014. Attachment theory and practice- the basics. Teoksessa Attachment Theory in Adult Mental Health. A guide to clinical practice. (Toim.) Danquah, A. & Berry, K. New york: Routledge.

Cacciatore, R. Korteniemi-Poikela, E & Huovinen, M.2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itse-
tuntoa. Helsinki: WSOY.

Hirsijärvi, S. Remes, P & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita.15., uudistettu painos. Helsinki:
Tammi.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän, käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. (Toim.) Raatikainen. M. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy. 25-26

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kiianmaa, K.2008. Hyvä ero: uusi elämä. Helsinki: Multikustannus.

Kinnunen, S. 2010. Kun tiet eroavat, elämää avioeron jälkeen. Kauniainen: Perussanoma.

Mäkijärvi, L. 2014. Kahden kodin lapset. Jyväskylä: Docendo Oy.

Niemelä, S & Kääriäinen, A. 2008. Millan isä ja äiti eroavat- miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Helsinki: Suomen kasvatustieteiden tutkimuskeskus ja perheneuvontaliitto.

Piironen- Malmi, U & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi

Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi, selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Pruuki, H. & Sinkkonen, J.2017. Lapsi ja ero, eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Finn Lectura.

Salminen, E & Tynninen, K 2011. Omahoitajana päiväkodissa. Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Vantaa: Pedatieto Oy.

Sinkkonen, J. & Korhonen, L. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Väliaho, P. & Vanttinen, P. 2015. Tilli Toukka-ohjaajan opas. Espoo: Wellprint.

Warshak. R. 2012. Eromyrkky: kuinka suojella lasta avioerotilanteessa. Helsinki: Gummerrus.

Sähköiset

Härkönen, U. 2008. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus - Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Joensuu: Joensuun yliopisto, 21-39. Viitattu 31.12.2018. <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/harkonen.htm>

Kauppinen. N. 2011. Eron jälkeinen selviytyminen ja onnistunut yhteistyö eroperheiden tarinoissa. Turun yliopisto. Viitattu 19.5.2018. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=60ceecbb-8026-47c1-8345-07641897ea96>

Näin käsittelet eroa lapsen kanssa 2018. Viitattu 27.12.2018.

<https://naemut.fi/vanhemmalle/miten-kaesitellae-eroa-lapsen-kanssa/>

L2007/417 Lastensuojelulaki

L361/1989 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Tilli Toukka- ohjaajan opas. 2015. MLL Hyvinkään yhdistys. Viitattu 20.5.2018.

<https://optima.discendum.com/learning/id810/bin/user?rand=29114>

Vertaistuki. 2015. Vammaispalveluiden käsikirja. THL. Viitattu 5.6.2018.

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki>

Ero aiheuttaa lapselle stressiä. 2018a. Väestöliitto. Viitattu 28.12.2018.

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/stressitekijat/

Lapset ja ero. 2018b. Väestöliitto. Viitattu 12.12.2018.

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapset_ja_ero/

Lapsen kasvu ja kehitys.2017. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapset ensin. Viitattu

20.12.2018. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>

Okkonen, K-M. 2014. Erolasten arki ei välity tilastoihin. Tilastokeskus. Viitattu 27.12.2018.

https://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_007.html

Kuka minusta huolehtii? Oliko ero minun syytäni? 2018. Apua eroon. Viitattu 27.12.2018.

<https://apuaeroon.fi/lapsi-ja-ero/lapsen-tunteet-erossa/>

Vanhempien ero lasten näkökulmasta. 2017.Mielenilmeet. Viitattu 31.12.2018.

<https://mielenilmeet.fi/vanhempien-ero-lasten-nakokulmasta/>

Vinkkejä vanhemmille eron jälkeen. 2018. Kasper. Kasvatus ja perheneuvonta Ry. Viitattu 28.12.2018. <https://www.suomenkasper.fi/vinkkeja-vanhemmille-eron-jalkeen/>

Elämää vanhempien eron jälkeen. 2018. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Viitattu

28.12.2018. [https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-](https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/elamaa-vanhempien-eron-jalkeen/)

[kriiseihin/vanhempien-ero/elamaa-vanhempien-eron-jalkeen/](https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/vanhempien-ero/elamaa-vanhempien-eron-jalkeen/)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.2016. Opetushallitus. PDF. Tampere: Juvenes

Print.https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

[f](https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf)

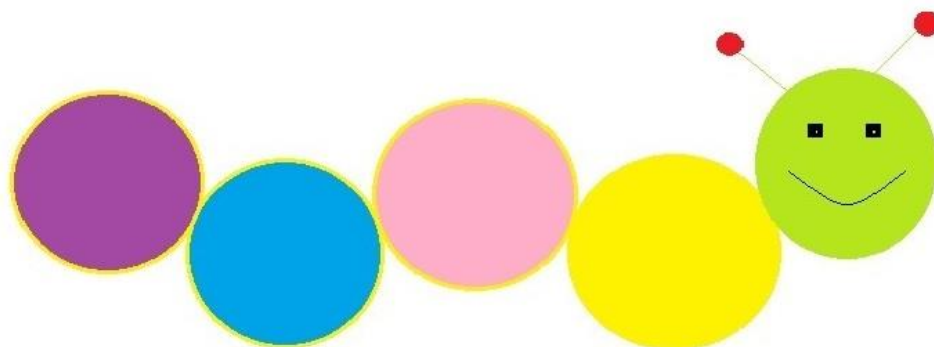
Liitteet

Liite 1: Mainospohja	42
Liite 2: Sääkuvat	43
Liite 3: Ökkömönkiäiset.....	44
Liite 4: Tunteiden maalaaminen kehonkuvaan	45
Liite 5: Savityöt	46
Liite 6: Vuodenaikarata	47
Liite 7: Säännöt	48

Liite 1: Mainospohja

Tilli Toukka -vertaisryhmä

**Ammatillisesti ohjattu ryhmä 4-6 -vuotiaalle lapsille
vanhempien eroasian käsittelyyn**

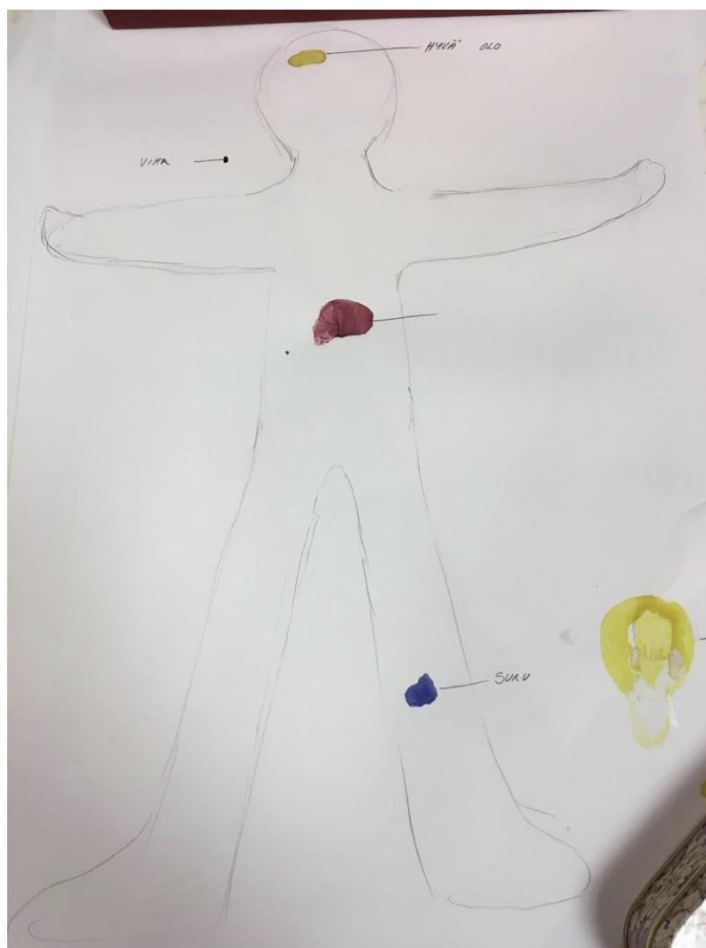
Liite 3: Ökkömönkiäiset

ÖKKÖMÖNKIÄISET:

Liite 4: Tunteiden maalaaminen kehonkuvaan

TUNTEIDEN MAALAAMINEN KEHONKUVAAN:

VIHA: MUSTA
SURU: SININEN
HYVÄ OLO: KELTAINEN
ILO: PUNAINEN

Liite 5: Savityöt

SAVITYÖT, hyvän mielen ja pahan mielen oliot:**Pahan mielen oliot:**

Pantteri

Pelottava torni

Murskaaminen:**Hyvän mielen oliot:**

Kissa

Nalle

Liite 6: Vuodenaikarata

VUODENAIKARATA:**Syksy:**

Keskustelimme mitä syksyllä tapahtuu. Lapsset saivat tehdä sadeputken avulla Veden ääntä.

Talvi:

Revimme paperia ja teimme siitä lumisateen. Mietimme talvipuuhia ja olimme "lumisotaa" Pumpulipalloilla.

Kevät:

Mietimme kevätpuuhia ja istutimme Taikapavun.

Kesä:

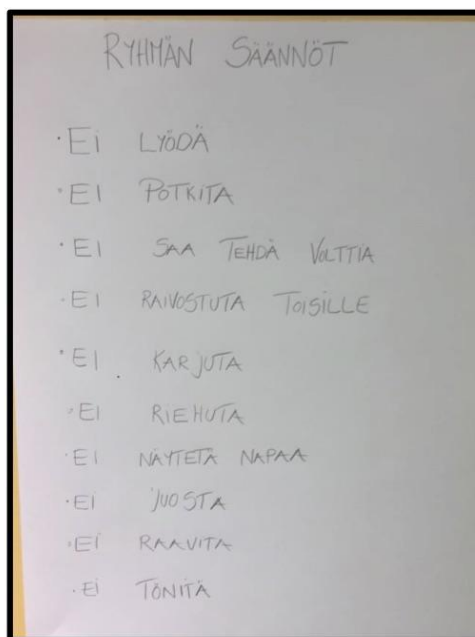
Mietimme mitä kesällä tapahtuu ja teimme jonglööriapallon

Liite 7: Säännöt

VERTAISTUKIRYHMÄN SÄÄNNÖT:

Lapsiryhmän kanssa yhdessä tehdyt ryhmän säännöt:

Lapsiryhmän kanssa yhdessä tehdyt "saa"-säännöt:

